

BIULETYN PTA NR 18

Czerwiec 2016

POLSKIE TOWARZYSTWO ANTROPOLOGICZNE

ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań

tel. 61 8295713 fax. 61 8295730

<http://www.ptantropologiczne.pl>

e-mail: pta@amu.edu.pl

Adres do korespondencji: Prof. dr hab. Krzysztof Szostek
Zakład Antropologii Instytut Zoologii Uniwersytet Jagielloński
ul. Gronostajowa 9, 30 387 Kraków

SKŁAD ZARZĄDU GŁÓWNEGO PTA

Przewodniczący PTA

prof. dr hab. Krzysztof Szostek

Zastępcą przewodniczącego PTA

prof. dr hab. Ryszard Żarów

Sekretarz PTA

dr Beata Cienkosz-Stepańczyk

Skarbnik PTA

dr Marta Krenz-Niedbala

Członkowie Zarządu

dr hab. prof. nadzw. Alicja Budnik

prof. dr hab. Sławomir Koziol

dr hab. Tomasz Kozłowski

dr hab. Oskar Nowak

prof. dr hab. Teresa Sławińska – Ochla

dr hab. prof. nadzw. Jacek Tomczyk

prof. dr hab. Elżbieta Żądzińska

KOMISJA REWIZYJNA PTA

Przewodniczący

dr hab. prof. nadzw. Wiesław Lorkiewicz

Zastępcą przewodniczącego

dr hab. prof. nadzw. Krzysztof Boryslawski

Członkowie

dr Bożena Kurc-Darak

dr Barbara Spring

dr hab. prof. nadzw. Ewa Ziolkowska-Łajp

SĄD KOLEŻEŃSKI

Przewodnicząca

dr hab. prof. nadzw. Anna Burdukiewicz

Członkowie

prof. dr hab. Bohdan Gworys

dr hab. Agnieszka Suder

dr hab. Ewa Szczepanowska

RZECZNIK PTA

dr Joanna Nieczuja-Dwojaka

ODSZEDŁ ...

Profesor zwyczajny dr hab. Krzysztof Łukasz Kaczanowski (1938-2016)

Kierownik Zakładu Antropologii UJ w latach 1982–2008

Sylwetka

Krzysztof Łukasz Kaczanowski urodził się w Warszawie 21. 01. 1938 roku. Studiował na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi na kierunku biologia (specjalizacja antropologia) w Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracę magisterską obronił w 1961 roku w Katedrze Antropologii, kierowanej ówczesnie przez Profesor Eugenię Stołyhwo.

Cale życie zawodowe związał z Uniwersytetem Jagiellońskim, gdzie na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi uzyskał wszystkie stopnie i tytuły naukowe. Doktorat oparł o badania własne prowadzone na Spiszu i stopień naukowy doktora otrzymał w roku 1970. Podstawą habilitacji, uzyskanej w roku 1977, była publikacja poświęcona analizie wczesnośredniowiecznego cmentarzyska w

Krakowie-Zakrzówku. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w roku 1991, stanowisko profesora zwyczajnego w roku 2000.

Profesor Krzysztof Kaczanowski był od 1982 roku Kierownikiem Zakładu Antropologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jako samodzielny pracownik naukowy był opiekunem ponad 170 prac dyplomowych z zakresu antropologii, promotorem 15 doktoratów, wypromował 5 habilitantów. Recenzował kilka przewodów habilitacyjnych oraz wniosków o nadanie tytułów profesora. Dwukrotnie był recenzentem dla Senatu UJ w sprawach o nadanie tytułu doktora honoris causa. Profesor K. Kaczanowski jest autorem około 15 recenzji rozpraw doktorskich w: Toruniu – UMK, Poznaniu – UAM, Krakowie – AWF i UJ, Katowicach – AWF.

Prof. Krzysztof Kaczanowski w latach 1977 – 79 pełnił funkcję zastępcy Dyrektora Instytutu Zoologii UJ ds. dydaktycznych. W latach 2000 – 2003 był Przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Zoologii UJ.

Zakres zainteresowań naukowych i podejmowanej przez Profesora Krzysztofa Kaczanowskiego tematyki badawczej był bardzo różnicowany. Już jako wolontariusz w Katedrze Antropologii podjął się opracowania, zgromadzonych jeszcze przez Juliana Talko-Hryniewicz, serii czaszek z

Kościola Najświętszej Marii Panny w Krakowie. Już w pierwszym roku pracy (1962) wziął udział w wykopaliskach na cmentarzysku ciałopalnym kultury przeworskiej w Opatowie i od tego czasu systematycznie uczestniczył w badaniach terenowych między innymi w wykopaliskach szkieletowych w Rybotyczach i Jarosławiu (początek lat 60-tych) Praca na tych stanowiskach była początkiem Jego samodzielnej działalności antropologa - badacza terenowego. Krzysztof Kaczanowski prowadził prace badawcze i kierował wykopami na nekropolii z okresu wczesnego brązu w Iwanowicach, prowadził prace badawcze i jednocześnie praktyki studenckie w Szarpii (neolit), w Kietrze - cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej - 12 sezonów wykopaliskowych, w Przemyślu - stanowisko neolityczne i średniowieczne. Uczestniczył w pracach wykopaliskowych i w opracowaniu szczątków kostnych na Wawelu. Wielokrotnie prowadził badania terenowe ze studentami z zakresu technik wykopaliskowych oraz analiz materiałów osteologicznych.

Prowadził także najpierw samodzielnie (1962-1964), a w początkach lat 70-tych wspólnie z pracownikami i studentami Zakładu Antropologii badania antropologiczne na polskim Spiszu.

Liczne publikacje Profesora Kaczanowskiego są wynikiem Jego udziału

w badaniach terenowych, zarówno populacji współczesnych, jak i populacji historycznych. Na szczególną uwagę zasługują wykopaliska prowadzone w górnopaleolitycznej jaskini Bacho Kiro w Bułgarii, a także badanie szczątków Kazimierza Jagiellończyka i Elżbiety Rakuszanki, szeroko zakrojone prace archeologiczno-antropologiczne w kościołach krakowskich św. Marka i św. Mikołaja oraz na przedlokacyjnym cmentarzu na Rynku Krakowskim i wielu innych stanowiskach w Polsce Południowej. Sprawował nadzór antropologiczny i prowadził badania na cmentarzysku szkieletowym osadników greckich z VI - III wieku p. n. e. nad Morzem Czarnym w miejscowości Koszary – Ukraina

Kolejną dziedziną, której Profesor poświęcił swoje życie naukowe to ontogeneza, badana z uwzględnieniem oddziaływania środowiska społecznego. Profesor Kaczanowski przez 40 lat uczestniczył w badaniach dzieci, młodzieży i osób dorosłych z Żywca i Żywiecczyny i jest współautorem wielu opracowań zebranych tam materiałów, był inicjatorem i organizatorem badań dzieci i młodzieży w okolicach Huty Katowice.

Równoległe z pracą na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1992 – 2001 pracował w Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach na stanowisku

Kierownika Zakładu Anatomii i Antropologii, gdzie pod Jego kierunkiem powstało około 40 prac dyplomowych.

W roku 2002 został powołany na Członka Rady Wydziału Nauk Humanistycznych i Przyrodniczych w Preszowie (Słowacja).

Profesor Krzysztof Kaczanowski prowadził wykłady z zakresu antropologii na Wydziale BiNoZ UJ, Wydziale Filozoficzno- Historycznym UJ, Akademii Medycznej, a następnie Collegium Medicum UJ, na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ, (Ontogeneza, Filogeneza, Antropologia Ogólna, Biomedyczne Podstawy Rozwoju, Metodyka Antropologiczno-Archeologicznych Badań Terenowych i inne specjalistyczne wykłady monograficzne) oraz na Międzywydziałowym Studium Doktoranckim, Uniwersytecie III Wieku UJ oraz na Uniwersytecie Otwartym. Za wybitne osiągnięcia dydaktyczne otrzymał medal Komisji Edukacji Narodowej oraz nagrodę dla najlepszego wykładowcy.

Od roku 1970 Profesor Kaczanowski był Członkiem Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, w latach 1970 – 1982 był Przewodniczącym Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, a w roku 2007 został wybrany na Członka Honorowego Polskiego Towarzystwa Antropologicznego.

Od roku 1979 był członkiem Komitetu Antropologii PAN, gdzie przez dwie kadencje pełnił funkcję Wiceprzewodniczącego, a przez następne dwie w kadencji 2004 – 2007 i 2007-2010 Przewodniczącego KAPAN. Był ponadto Członkiem Komisji Archeologicznej w Oddziale Krakowskim PAN.

Profesor Krzysztof Kaczanowski jest autorem haseł z zakresu antropologii do Wielkiej Encyklopedii PWN (2001 - 2005) oraz autorem wszystkich haseł z zakresu antropologii w Encyklopedii Biologicznej „Opres” (1998 - 2000).

W trakcie otwarcia 644 Roku Akademickiego (2007) w Uniwersytecie Jagiellońskim Profesor Krzysztof Kaczanowski wygłosił wykład inauguracyjny: "Kim jest człowiek? Rozważania antropologa - biologa".

Był wybitnym erudytą i mentorem dla wielu pokoleń studentów i doktorantów. Obdarzony dużym poczuciem humoru był bardzo lubianym przez studentów i współpracowników.

Profesor Krzysztof Kaczanowski z dniem 30 września 2008 roku przeszedł na emeryturę.

W ostatnich latach swojego życia pokazywał nam jak wielkie znaczenie w Jego życiu miała nasza dziedzina. Niestrudzenie do ostatnich chwil pisał i prowadził wykłady. W ostatnim roku ukazały się aż

trzy Jego dzieła: Krzysztof Kaczanowski. Ocena badań antropologicznych, medycznych i psychologicznych prowadzonych przez IDO na Podhalu, Łemkowszczyźnie i innych terenach Polski. [w:] Antropologia i etnologia w czasie wojny. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2015; Krzysztof Kaczanowski. Ludność polskiego Spiszu w świetle badań antropologicznych. Kraków 2015 (pragnę podziękować Pani Dziekan Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie dr hab. Małgorzacie Kruczek za wsparcie finansowe tej pozycji wydawniczej) oraz artykuł Krzysztof Kaczanowski. Julian Aleksandrowicz, Profesor medycyny, internista – hematolog, wspomnienia antropologa-biologa, [w:] Krakowski Ośrodek Hematologiczny w 65-lecie istnienia. Kraków 2015. Ta ostatnia pozycja jest pięknym i wzruszającym opisem współpracy Profesora Krzysztofa Kaczanowskiego z założycielem krakowskiej hematologii Profesorem Julianem Aleksandrowiczem.

Możliwość pracy, współpracy, słuchania, obcowania z tak wszechstronnie wykształconym naukowcem i charyzmatyczną osobowością była dla nas wszystkich zaszczytem.

Krzysztof Szostek

NADANIA STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO

Uprzejmie informujemy, że dnia **7.04.2016 roku** Rada Wydziału Rehabilitacji Ruchowej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie podjęła uchwałę o nadaniu **DR AGNIESZCE SUDER stopnia doktora habilitowanego** w zakresie nauk o kulturze fizycznej na podstawie dorobku naukowego zebranego pod wspólnym tytułem: *"Zmienność ontogenetyczna dystrybucji tkanki tłuszczowej i uwarunkowania jej brzusznego typu w populacjach dzieci i młodzieży z różnych środowisk"*.

W dniu **21 czerwca 2016 roku** Rada Wydziału Lekarskiego z Oddziałem Nauczania w Języku Angielskim Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie podjęła uchwałę o nadaniu **DR N MED. IWONIE TEUL stopnia doktora habilitowanego** w dziedzinie biologia medyczna. Podstawą był dorobek naukowy oraz osiągnięcie naukowe, która stanowiła publikacja książkowa pt.: *"Zmiany kostne w zatokach szczękowych i wyrostkach sutkowatych kości skroniowych jako wskaźniki przebytych zakażeń górnych dróg układu oddechowego oraz nieswoiste wyznaczniki stresu w ocenie kondycji zdrowia w populacjach pradziejowych i historycznych,,*

W dniu **24 czerwca 2016 roku** Rada Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu podjęła uchwałę o nadaniu **DR GRAŻYNIE LICZBIŃSKEJ stopnia doktora habilitowanego** w dziedzinie nauk biologicznych w dyscyplinie biologia na podstawie dorobku naukowego i osiągnięcia naukowego pt.: *'Lutherans in the Poznań province. Biological dynamics of the Lutheran population in the 19th and early 20th centuries'*.

Szanowne Panie,

W związku z uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego, pragniemy złożyć gratulacje i życzyć Paniom dalszych sukcesów w pracy naukowej oraz wszelkiej pomyślności w życiu osobistym.

**Przewodniczący i członkowie Zarządu Głównego oraz pozostali członkowie
Polskiego Towarzystwa Antropologicznego**

Protokół posiedzenia Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Antropologicznego

W dniu 10 marca 2016 roku odbyło się posiedzenie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Antropologicznego. Gospodarzem spotkania był Przewodniczący Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, prof. dr hab. Krzysztof Szostek w siedzibie Zarządu PTA w Poznaniu. W posiedzeniu uczestniczyło 8 osób: prof. dr hab. Krzysztof Szostek, prof. dr hab. Maria Kaczmarek, prof. dr hab. Sławomir Kozieł, prof. dr hab. Elżbieta Żądzińska, dr hab. prof.nadzw. Alicja Budnik, dr. hab. Jacek Tomczyk, dr Marta Krenz-Niedbała oraz dr Beata Ciekosz-Stepańczak.

Zebranie otworzył Przewodniczący PTA prof. dr hab. Krzysztof Szostek, który po powitaniu uczestników, poprosił dr Beatę Cienkosz-Stepańczak o protokołowanie zebrania, a następnie przedstawił porządek posiedzenia:

1. Powitanie uczestników zebrania, przyjęcie porządku obrad.

2. Plany działalności czasopisma *Anthropological Review* - gościem będzie Pani prof. dr hab. Maria Kaczmarek, redaktor naczelna czasopisma.

- informacja o pracach redakcji i perspektywach dla czasopisma,
- finansowanie *Anthropological Review* w 2016 roku.

3. Podjęcie uchwał w sprawie:

- powołania Panią prof. dr hab. Marię Kaczmarek na Redaktora Naczelnego czasopisma *Anthropological Review*

- przyjęcia sprawozdania finansowego dr Urszuli Czerniak skarbnika Polskiego Towarzystwa Antropologicznego

4. Konferencja Funeralia Lednickie 11-12 maja 2016 roku - Chrzest – przemiany religijne, kulturowe i sepulkralne - referuje prof. dr hab. Krzysztof Szostek. - Polityka Zarządu PTA dotycząca Funeraliów Lednickich w 2017 roku. – dyskusja.

5. Strona internetowa PTA - referuje prof. dr hab. Krzysztof Szostek

6. Nowy podręcznik do antropologii – dyskusja.

7. Organizacja i zarządzanie:

- stan finansowy Towarzystwa, aktualna lista członków PTA, sprawa wywiązywania się z obowiązków członkowskich, składanie wniosków do MNiSW- referuje dr Marta Krenz-Niedbała, Skarbnik PTA

8. Wolne wnioski.

9. Zamknięcie posiedzenia.

Wszyscy członkowie Zarządu Głównego, uczestniczący w posiedzeniu, przyjęli porządek zebrania przedstawiony przez Przewodniczącego PTA.

Kolejnym punktem porządku obrad była informacja o pracach redakcji czasopisma *Anthropological Review* /AR/. Prof. dr hab. Maria Kaczmarek poinformowała, że po grudniowej reewaluacji punktacji czasopism naukowych,

za publikowanie w *Anthropological Review* można otrzymać 15 punktów MNiSW. Pani prof. dr hab. Maria Kaczmarek podkreśliła, że sukces czasopisma jest związany z dużym nakładem pracy Redakcji i wypracowaniem wysokich standardów publikowania prac naukowych takich jak transparentność udziału autorów w artykułach, międzynarodowy skład autorów i recenzentów, dbałość o poprawność prac pod kątem języka angielskiego i stosowanej analizy statystycznej (Redakcja zatrudnia edytora i statystyka). Redakcja zwraca również uwagę na zachowanie równowagi w liczbie artykułów oryginalnych i przeglądowych.

Jednocześnie prof. dr hab. Maria Kaczmarek zachęcała, aby o publikować w AR. Kolejne zadanie, to zwiększenie rozpoznawalności czasopisma, mobilizowanie osób do śledzenia AR na portalu DeGruyter'a, pobierania i cytowania artykułów. Dzięki temu będą poprawiać się wskaźniki indeksowania AR, aby w przyszłości czasopismo mogło uzyskać *Impact Factor*. Szczególnie ważnym zadaniem Redakcji jest również pozyskiwanie tzw. *invited articles*. Redakcja będzie zwiększać w miarę możliwości liczbę wydawanych zeszytów w tomie. W tym roku planowany jest jeden tom z czterema zeszytami.

Następnie Prof. dr hab. Maria Kaczmarek omówiła kwestie organizacyjne i finansowe AR. Pani Profesor poinformowała o nie najlepszej sytuacji finansowej czasopisma w tym roku. Ponadto skończyła się umowa z portalem Thomson Reuters – gdzie

indeksowane są artykuły AR. Obecnie opłata za indeksowanie czasopisma w TR będzie wynosić 300 zł/artykuł, a zatem przy czterech zeszytach rocznie będzie trzeba zapłacić ok. 10 000 zł. Powstają co prawda nowe, darmowe portale, ale ich funkcjonowanie nie do końca odpowiada standardom AR. Pani prof. dr hab. Maria Kaczmarek powiedziała również, że Redakcja opłaca konsultanta językowego i statystycznego oraz składanie i wydawanie czasopisma. Biorąc pod uwagę ciężką sytuację finansową czasopisma Pani prof. dr hab. Maria Kaczmarek zaproponowała, aby ograniczyć wydawanie wersji papierowej czasopisma jedynie do egzemplarzy dla bibliotek i archiwum (ok. 30 egzemplarzy). W związku z zapisem w Statucie PTA, że każdy członek PTA powinien otrzymać bezpłatny egzemplarz AR, prof. dr hab. Maria Kaczmarek zaproponowała przegłosowanie uchwały, aby zeszyty AR były rozsyłane drogą mailową.

Profesor dr hab. Krzysztof Szostek poinformował, że rozmawiał z prof. Maciejem Hennebergiem o trudnej sytuacji finansowej *Anthropological Review* i otrzymał deklarację chęci wsparcia finansowego dla czasopisma ze strony profesora Henneberga.

W kolejnej części zebrania przystąpiono do głosowania nad uchwałami. Uchwała nr 3/2016 dotyczyła powołania Pani prof. dr hab. Marii Kaczmarek na Redaktora Naczelnego czasopisma *Anthropological Review*. Głosowało 8 osób, uchwałę przyjęto

jednomyślnie. Uchwała nr 4/2016 dotyczyła przyjęcia sprawozdania finansowego dr Urszuli Czerniak skarbnika Polskiego Towarzystwa Antropologicznego. Głosowało 8 osób, uchwałę przyjęto jednomyślnie. Jednakże, poproszono dr Urszulę Czerniak o notę wyjaśniającą ze względu na rozbieżności kwot w sprawozdaniu skarbnika PTA i księgowego. Zarząd Główny PTA zdecydował o przegłosowaniu dodatkowej uchwały nr 5/2016 dotyczącej rozsyłania zeszytów *Anthropological Review* do członków PTA za pośrednictwem poczty internetowej. Głosowało 8 osób, uchwałę przyjęto jednomyślnie.

Profesor dr hab. Krzysztof Szostek zaproponował stworzenie nowego podręcznika do nauki Antropologii pokazującego nowoczesne metodologie stosowane w tej dziedzinie nauki. Zwrócił uwagę na fakt, że Antropologia jest szeroką dziedziną i należy zastanowić się nad kształtem podręcznika – czy miałby być to podręcznik antropologii w ujęciu holistycznym, a więc z uwzględnieniem zagadnień m.in. z antropologii kulturowej czy psychologii czy jednak w węższym zakresie jako antropologia biologiczna.

Profesor dr hab. Krzysztof Szostek zaproponował, aby wybrać 3-4 redaktorów głównych, którzy byliby odpowiedzialni za ogólny kształt podręcznika i poszczególne rozdziały. W obrębie rozdziałów dobierani byliby co-redaktorzy, specjaliści w danej tematyce. W dyskusji jednomyślnie stwierdzono, aby podręcznik obejmował

jedynie zagadnienia związane z antropologią biologiczną. Prof. dr hab. Sławomir Koziel stwierdził, że jedna osoba powinna być odpowiedzialna za jeden dział, a kształt podręcznika powinien być pośredni między klasycznymi rozdziałami a formą hasłową, tak aby był czytelny dla odbiorcy i łatwy w uzyskaniu potrzebnych informacji. Prof. dr hab. Jacek Tomczyk zwrócił uwagę, że należy przemyśleć kto ma być odbiorcą podręcznika – czy tylko studenci czy również naukowcy oraz jaka ma być objętość podręcznika? Profesor dr hab. Krzysztof Szostek powiedział, że pomysł książki był dobrze przyjęty w wydawnictwie PWN. Profesor stwierdził również, że podręcznik powinien zawierać się w jednym tomie i być adresowany przede wszystkim do studentów, ale z informacjami rozszerzonymi, które będą pomocne również dla naukowców. Propozycja ta została zaakceptowana przez pozostałych członków Zarządu Głównego PTA. W konkluzji dyskusji stwierdzono, że 5 osób stworzy grupę redaktorów głównych, podręcznik będzie skierowany do studentów i młodych naukowców oraz będzie to wydanie jednotomowe. Wyznaczono również termin spotkania redaktorów na 29.04.2016 w Łodzi.

Profesor dr hab. Krzysztof Szostek podjął również kwestię Funeraliów Lednickich. Najbliższa konferencja została objęta patronatem przez Polskie Towarzystwo Antropologiczne. Profesor dr hab. Krzysztof Szostek zwrócił uwagę, że w ostatnich latach konferencja ta jest bardzo

słabo reprezentowana przez antropologów. Profesor zadeklarował, że będzie proponował organizatorom konferencji, aby w przyszłości spotkania te miały bardziej charakter konferencyjno-warsztatowy z panelami obejmującymi również zagadnienia dotyczące współczesnych populacji ludzkich i modeli zwierzęcych, bo z tych koncepcji korzysta również antropologia pradziejowa i archeologia. W dyskusji zajął stanowisko prof. dr hab. Sławomir Koziół, który stwierdził, że ok. 30% referatów na Funeraliach powinni wygłaszać członkowie PTA. Powinien powstać panel dla młodych naukowców, gdzie najlepsze prezentacje nagradzane byłyby możliwością publikowania w AR.

Ostatnią kwestią poruszoną przez profesora dr hab. Krzysztofa Szostka była organizacja pracy Zarządu PTA w kolejnych latach. Podkreślona została konieczność rozdzielenia obowiązków między członków Zarządu PTA. Dr hab. Oskar Nowak będzie odpowiedzialny za szukanie możliwości pozyskiwania środków finansowych dla PTA. Prof. dr hab. Krzysztof Szostek zwrócił uwagę również na fakt, że należałoby uporządkować księgozbiór PTA. Prof. dr hab. Alicja Budnik została poproszona o przeglądnięcie i selekcję książek.

Profesor dr hab. Krzysztof Szostek podziękował członkom za obecność i owocną dyskusję, a następnie zakończył posiedzenie.

Beata Cienkosz-Stepańczak
Sekretarz Polskiego Towarzystwa Antropologicznego

SPRAWOZDANIA Z KONFERENCJI

Konferencja **International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (IUAES)** odbyła się 4-9 maja 2016 w Dubrowniku (Chorwacja) i zgromadziła ponad 800 uczestników z 64 krajów z całego świata. Ze zgłoszonych 324 paneli zaakceptowano 146, na których zaprezentowano łącznie 695 referatów, 39 plakatów i 11 filmów. Obrady odbywały się w hotelu Palace Dubrovnik usytuowanym na cyplu wchodzącym daleko w Morze Adriatyckie.

Wykłady plenarne wygłosili:

- **prof. Noël Cameron**, Loughborough University, UK: The de-privatisation of knowledge: using “big data” to understand global variation
- **prof. Dragan Primorac**, Pennsylvania State University and University of New Haven, USA; University of Split and J. J. Strossmayer University, Osijek, Croatia: Human genetics – costs and benefits
- oraz **dr Rosana Pinheiro-Machado**, Oxford Department of International Development, University of Oxford, UK: Rethinking informal markets in the Global South.

Z zaproponowanych 324 paneli Komitet Naukowy pozytywnie ocenił i wybrał do realizacji dwa panele z Polski.

Prof. Anna Siniarska-Wolańska i prof. Sławomir Kozieł zaproponowali dyskusję na temat dwu kluczowych dla reprodukcji człowieka zdarzeń – menarche i menopauzy w ramach panelu **Menarche and Menopause in Biological and Social Perspective**.

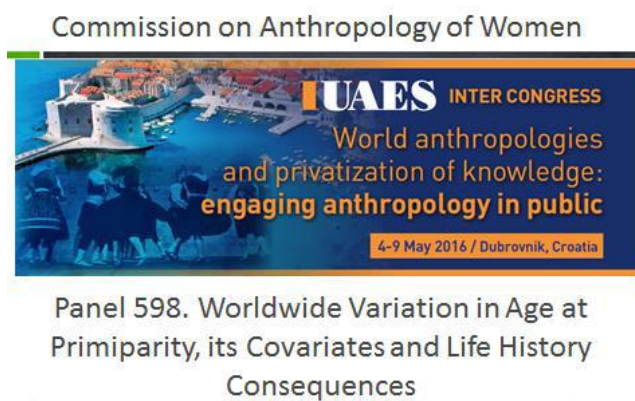
Referat wprowadzający *Menarche – a gate to reproductive life* przedstawił prof. Sławomir Kozieł (i A. Gomula). Zagadnienie trendu sekularnego nakreśliły w swoich referatach prof. Janina Tutkuvienė

(i S. Silove) oraz prof. Anna Siniarska-Wolańska (i prof. Napoleon Wolański). Dyskutowano o społeczno-ekonomicznych uwarunkowaniach menarche i ich konsekwencjach zdrowotnych (A. Gomula i S. Kozieł; K. Kliś i I. Wronka), różnicach w budowie ciała wśród dziewcząt wcześnie i późno miesiączkujących (J. Nieczuja-Dwojackska), zaburzeniach miesiączkowania (I. Wronka i Kliś K.) oraz powiązaniach menarche z menopauzą (C. Bernis).

Prof. Anna Siniarska-Wolańska i prof. Sławomir Kozieł prowadzą obrady panelu 428.

Prof. Maria Kaczmarek (vice-przewodnicząca) wraz z **dr. Ga Wu** (Chiny, przewodnicząca) działając z ramienia Commission on Anthropology of Women przygotowały panel **Worldwide Variation in Age at Primiparity, its Covariates and Life History Consequences**.

Wprowadzenie wygłosiła **prof. Maria Kaczmarek**, po czym przedstawiła referat o roli wykształcenia w podejmowaniu decyzji prokreacyjnych przez kobiety w Polsce w powiązaniu ze zmianami społeczno-ekonomicznym przypadającymi na okres transformacji ustrojowej. Tendencje dotyczące zachowań prokreacyjnych kobiet w Hiszpanii i polityki państwa przedstawił **prof. Carlos Varea** a **dr Ga Wu** zaprezentowała konsekwencje bio-demograficzne przyjęte w 2015r. nowej polityki rodzinnej w Chinach. W innym referacie dr Wu omówiła rolę antropologii feministycznej w kształtowaniu postaw kobiet wobec polityki rodzinnej państwa.

Oprócz opisanych paneli, **prof. Janusz Piontek** w ramach panelu Traditional and modern anthropometry wziął udział w dyskusji na temat oceny płci na podstawie materiałów kostnych (pierwsze żebro) a **mgr Anna M. Kubicka** w tym panelu omówiła wykorzystanie liniowej i geometrycznej morfometrii w analizie asymetrii kierunkowej człowieka.

Codziennie odbywały się zebrania robocze przewodniczących i zastępców

poszczególnych komisji, na których omawiano bieżące sprawy IUAES i kreślono plany na przyszłość tej organizacji skupiającej antropologów z całego świata.

Więcej:

<https://www.facebook.com/IUAES-1525250224390454/>

<http://iuaes2016.com/>

Dr Katarzyna Kliś, dr Justyna Marchewka, dr Joanna Nieczuja-Dwojacka, dr hab. Iwona Wronka, uczestniczki obrad panelowych.

Maria Kaczmarek

Prof. Maria Kaczmarek, dr Ga Wu prowadzące panel 598.

Dziewiętnaste Funeralia Lednickie

W maju (11-12) 2016 roku na terenie Muzeum Pierwszych Piastów odbyły się dziewiętnaste Funeralia Lednickie. Tytuł „Chrzest – przemiany religijna, kulturowe i sepulkralne” nawiązywał do rocznicy 1050-lecia chrztu Mieszka I – naszego pierwszego historycznego władcy. Wierzymy, że chrzest księcia Mieszka możliwy był w piastowskiej rezydencji na Ostrowie Lednickim, w cieniu którego spotykamy się od szeregu lat.

Otwarcie Funeraliów – Jacek Wrzesiński, prof. dr hab. Andrzej Marek Wyrwa, prof. dr hab. Krzysztof Szostek, (fot. M. Józwickowska)

Organizatorami Funeraliów Lednickich są Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich Oddział Poznański, Polskie Towarzystwo Antropologiczne i Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy.

Funeralia Lednickie są warsztatami gdzie toczy się dyskusja nad obrzędowością funeralną obserwowaną i badaną w różnych okresach chronologicznych i w rozmaitych regionach geograficznych. Początki chrześcijaństwa łączą się ze zmianą w

sposobie chowania zmarłych. Chrzest pierwszego historycznego władcy Polski miał ogromny wpływ na tworzenie się nie tylko państwa, ale na wszelkie sfery życia X-wiecznej społeczności mieszkającej na obszarach dzisiejszej Polski.

Przed uczestnikami ostatnich Funeraliów postawiliśmy szereg pytań, które miały służyć jako pretekst do dyskusji podczas majowego spotkania. Wśród nich były zagadnienia dotyczące zmian religii powodujących zmiany obrzędowości sepulkralnej – czy jest to widoczne w badaniach archeologicznych i antropologicznych, czy odczytujemy je na cmentarzyskach, na ile obserwowane zmiany możemy łączyć ze zmianą religii?

Uczestnicy na sali obrad (fot. M. Józwickowska)

Zmiany obrządku obserwujemy w różnych okresach historycznych – z czego to wynika? Czy zmiana obrządku powoduje zmiany mentalnościowe i religijne, czy może zmiany religijne mają wpływ na zmianę obrządku? Inną kategorią pytań są - jak

procesy przemian religijnych, mentalnościowych wpływały na lokalną obrzędowość funeralną? I jak procesy asymilacji „obcych” wpływają na zmiany obrzędowości sepulkralnej, czy zachowanie tradycji grzebania „swoich” zmarłych jest warunkiem zachowania tożsamości?

Dyskusja, głos zabiera prof. Figlerowicz (fot. M. Józwickowska)

Oczywiście nie sam akt chrztu i jego konsekwencje nas najbardziej interesowały. Według powszechnej opinii początki chowania zmarłych łączy się z początkami wierzeń religijnych. Dlatego też chcieliśmy rozmawiać o przemianach kulturowych, religijnych, mentalnościowych i obrzędowościowych. W dziejach człowieka obserwujemy zróżnicowane sposoby traktowania zmarłych. Co się za tym kryje? Z czego to wynika? Co jest przyczyną przemian w obrzędowości sepulkralnej? Czy wprawdzie dochodzi do przemian duchowych, mentalnościowych czy może zmiana obrzędu grzebalnego wywołuje reakcje mające swe odbicie w obrzędowości, zwyczajach, czy religii? To szereg pytań

które przecież stawiamy nie tylko podczas Funeraliów. Badając cmentarzyska stykamy się z wieloma problemami na które szukamy odpowiedzi i nie zawsze i nie na wszystkie udaje się nam odpowiedzieć.

W dziewiętnastych Funeraliach Lednickich brało udział 79 uczestników nie tylko z Polski ale też z Czech, Francji, Ukrainy, Rosji. Poruszane zagadnienia dotyczyły obszarów Polski ale także Skandynawii, Europy Wschodniej i Południowej.

W ramach Funeraliów odbyło się 5 sesji tematycznych, do których w ramach wprowadzenia wygłoszono po dwa referaty. W ramach sesji tematyka Funeraliów dotyczyła historii religii, oraz przemian sepulkralnych, religijnych i obrzędowościowych na terenach średniowiecznych Czech, Ukrainy, Skandynawii, Rusi.

Otwarcia 19 Funeraliów dokonali **prof. dr hab. Krzysztof Szostek – przewodniczący PTA, prof. dr hab. Andrzej Marek Wyrwa – dyrektor MPP na Lednicy i Jacek Wrzesiński – SNAP o. Poznań.**

Wykład Dymitrija Bibikova (fot. M. Józwickowska)

Referaty wprowadzające do dyskusji przedstawili:

Piotr Kuberski (*Uniwersytet Lotaryński*), Jacek Tomczyk (*UKSW w Warszawie*), Marek Figlerowicz (*Instytut Chemii Bioorganicznej PAN, Poznań*), Dymitrij Bibikov (*Instytut Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy*), Elżbieta Haduch i Henryk Głąb (*Instytut Antropologii, UJ Kraków*), Viaczesław Barnov (*Instytut Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy*), Philip E. Steele (*Warszawa*), Michal Lutovský (*Urząd Ochrony Zabytków Archeologicznych Czech, Praga*), Aleksandr Musin (*Instytut Historii Kultury*

Materialnej Rosyjskiej Akademii Nauk), Vsevolod Ivakin (*Instytut Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy*), Władysław Duczko (*Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztor, Pultusk*), oraz zespół autorów Halina Przychodzeń, Hanna Mańkowska-Pliszka, Dagmara Haładaj, Aleksandra Pliszka (*Uniwersytet Warszawski*).

Wygłoszone referaty oraz głosy w dyskusji będą publikowane w ramach kolejnego tomu *Funeraliów Lednickich*.

Jacek Wrzesiński

Sprawozdanie z konferencji

„Budowa fizyczna człowieka na ziemiach polskich: wczoraj i dziś”

Dnia 19 marca 2016 roku odbyła się interdyscyplinarna konferencja naukowa p.t. „Budowa fizyczna człowieka na ziemiach polskich: wczoraj i dziś”. Została ona zorganizowana przez Wydział Biologii i Nauk o Środowisku Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW) oraz Muzeum Historii Polski (MHP). Głównymi organizatorami tej konferencji byli: **prof. Michał Kopczyński, który reprezentował MHP i prof. Napoleon Wolański.**

W organizacji konferencji uczestniczyli także pracownicy naukowi Zakładu Biologii Człowieka, UKSW: **prof. Anna Siniarska-Wolańska, dr Joanna Grzelak i dr Joanna Nieczuja-Dwojaka.** Konferencja była poświęcona zmianom w budowie ciała człowieka na ziemiach polskich na przestrzeni ostatniego tysiąclecia. Na ten temat wypowiadali się antropolodzy fizyczni, archeolodzy i historycy. Problematyka dotyczyła: wpływu warunków bytowania (kryzysów społeczno-politycznych i gospodarczych, w tym wojny) na budowę ciała człowieka, a w związku z tym oceny stresu środowiskowego na podstawie patologicznych zmian obserwowanych na materiale kostnym, zmian w stylu życia na

podstawie wskaźnika BMI mieszkańców miast i wsi, metod zbierania danych o rozmiarach i budowie ciała ze zdjęć oraz wpływu diety na morfologię, sprawność psychomotoryczną i stan zdrowia.

Konferencja zapoczątkowała i udowodniła wielką potrzebę badań interdyscyplinarnych nad podjętą problematyką badawczą, którą jest nasz wygląd i zdrowie w ujęciu historycznym i współczesnym. Poniżej załączamy streszczenia wystąpień poszczególnych prelegentów niniejszej konferencji.

Część pierwsza: Tendencja przemian

Tendencja przemian wysokości ciała ludności Polski i jej przyczyny

Napoleon Wolański, Profesor emerytowany, Warszawa

Populacje różnią się między sobą pulami genowymi oraz fenotypami wynikającymi z przystosowania się w procesie rozwoju do zasiedlanego terenu jak i przynależności do określonego społeczeństwa. Jest to zjawisko związane z migracjami oraz wykrzyżowywaniem. Warunki i tryb życia ulegają zmianom w czasie, co odbija się na stanie populacji. Niegdyś polegało to na

selekcji osobników stosowanych do życia w danym środowisku (dobrze naturalnym). Współcześnie podlega modyfikacji na skutek z jednej strony rozwoju gospodarczego, z drugiej ochrony zdrowia i życia na skutek działań medycznych oraz opiece społecznej. Oceną stanu biologicznego są wskaźniki pozytywne i negatywne. Monitorujemy współwystępowanie stanu biologicznego populacji na tle stanu środowiska. Relacje pomiędzy stanem biologicznym ludności i samopoczuciem społecznym, a istniejącym środowiskiem przyrodniczym i społeczno-kulturowym są jednak wielce złożone. Nie jest to prosta współzależność, lecz łańcuchowe, wielopoziomowe powiązanie funkcjonalne, z wieloma sprzężeniami zwrotnymi. W procesie ewolucji ten układ systemów uległ pewnej zautomatyzowanej samoregulacji. Na skutek zjawisk epigenetycznych ma miejsce kolosalna zmienność wzorców kodowania polipeptydów. Kodowane na łańcuchach DNA elementy RNA jako eksony, zostają połączone po wycięciu intronów, i jako mniejsze elementy przedostają się do rybosomu, gdzie dokonuje się ich translacja na odmienne polipeptydy, o różnorodnym przeznaczeniu funkcji i lokalizacji. Nie da się oszacować odsetka czy jakiegokolwiek innej zależności konkretnej cechy od czynników genetycznych i środowiskowych, ani proporcji między nimi. Wynika to stąd, że

genetycznie uwarunkowana jest wrażliwość na czynniki środowiska, a w dodatku jest ona modyfikowana wcześniejszymi doznaniem i stanem emocjonalnym danej osoby: ta ostatnia bowiem reaguje nie tylko na bodźce istniejące w środowisku, lecz także wyimaginowane, czyli wirtualne. Organizm ludzki jest zintegrowany względem bodźców środowiska przyrodniczego, także przez zbiorowość w sensie populacji i w sensie społeczeństwa. Stąd jego cechy mogą służyć jako miernik (markerem może być np. wysokość ciała, BMI itp.) dobroci środowiska jakie tworzymy i być ostrzeżeniem dla polityków.

Biologiczne konsekwencje I wojny światowej na przykładzie ludności Krakowa

Bartosz Ogórek, Instytut Historii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

W związku z pewną niemiarodajnością tradycyjnego, ekonomicznego ujęcia badań nad standardem życia dla okresu wojny, odwołałem się do analizy z zakresu antropometrii historycznej. Korzystałem ze źródeł archiwalnych dotyczących masy urodzeniowej krakowskich noworodków w latach wojny (zaczepnięte z Księgi Głównej

Chorych (Klinika Ginekologii) Szpitala św. Łazarza – niecałe 200 obserwacji), wysokości ciała uczniów szkół

krakowskich w okresie międzywojennym (zaczerpniętych z Kart pomiarowych uczniów krakowskich powstałych w wyniku badań Katedry Antropologii UJ pod kierunkiem Juliana Talko-Hryncewicza prowadzonych w latach 1921-1933 – 705 uczniów, ponad 2700 obserwacji) oraz wysokości ciała krakowskich poborowych od końca XIX wieku do lat dwudziestych wieku XX (na podstawie wyciągów z listy asenterunkowej i list stawczych poborów głównych i dodatkowych z lat 1892-1914 oraz list poborowych roczników 1904-1906, czyli materiałów poboru z lat 1925-1927 – w sumie ponad 9200 obserwacji). Głównym narzędziem krytyki źródeł była tu graficzna i statystyczna analiza normalności rozkładu wysokości i masy ciała. W każdej z analizowanych grup wyraźnie uwidoczniły się negatywne skutki wojny na rozmiar ciała. Noworodki przychodzące na świat podczas konfliktu były w momencie urodzenia znacznie lżejsze aniżeli dzieci rodzące się dekadę wcześniej i dekadę później. Uczniowie szkół krakowskich urodzeni w latach wojny byli nie tylko nieco niżsi od uczniów z poprzednich i następnych kohort, ale również nieco później dojrzewali. Wreszcie skutki długofalowe najdobitniej ujawniają się na przykładzie wysokości ciała krakowskich poborowych. Młodzi mężczyźni, którzy urodzili się na początku XX wieku, a okres dojrzewania których

zbiegł się w czasie z nasileniem wojennego kryzysu byli niżsi aniżeli mężczyźni urodzeni w latach 90tych XIX wieku. Wysokość ciała tej kohorty odbiegała również bardzo wyraźnie od trendu sekularnego, co pozwala na wniosek, o trwałym zahamowaniu wzrostu wśród tej grupy ludności Krakowa. Co istotne, analiza skutków doraźnych, jak i długotrwałych i to zarówno demograficzna jak i antropologiczna, nie pozostawiają żadnej wątpliwości, iż w ogólnym rozrachunku najbardziej wrażliwą na skutki wojny grupą byli krakowscy chłopcy liczący pod koniec I wojny światowej około 10 lat. To właśnie umieralność młodych krakowian między 7 a 13 rokiem życia wzrasta podczas wojny najsilniej w stosunku do poziomów przedwojennych. Grupa ta jednocześnie musiała się borykać z długofalowymi konsekwencjami wojny w postaci wyższej umieralności kohortowej i niższej ostatecznej wysokości ciała przez całe swoje życie.

Otyłość na przestrzeni dziejów

**Alicja Budnik, Instytut Antropologii,
Zakład Ekologii Ewolucyjnej
Człowieka, Uniwersytet A.
Mickiewicza w Poznaniu**

Od wielu lat w literaturze fachowej a także w masowych środkach przekazu pojawiają się dramatyczne w swej wymowie doniesienia o lawinowo narastającej

częstości osób z nadwagą i otyłością. Mówi się wręcz o epidemii otyłości a samo zjawisko wraz z towarzyszącymi mu groźnymi chorobami traktuje jak poważny problem społeczny. Przyczyn otyłości poszukuje się nie tylko w poprawie warunków życia i zbyt obfitej w stosunku do zapotrzebowania diecie, ale także w uwarunkowaniach ewolucyjnych. W pracy dokonano przeglądu zmian w stopniu otluszczenia ciała w czasie, poczynając od paleolitu a na współczesności kończąc. Przedstawiono dowody – pośrednie – na unikatowość obfitych kształtów w populacjach pradziejowych i wczesnohistorycznych oraz na niejednoznaczny stosunek do otyłości w przeszłości. Zwrócono uwagę na różnice w sylwetkach i rozkładzie tkanki tłuszczowej w różnych grupach ludzkich na świecie a ponadto na trudności metodyczne w odtwarzaniu stopnia otluszczenia w populacjach dawnych. W oparciu o zaczerpnięte ze źródeł historycznych dane dotyczące wysokości i masy ciała dla dorosłej ludności z uprzywilejowanych oraz ubogich warstw ludności polskiej z Królestwa Polskiego i Warszawy końca XIX i początku XX wieku, własne dane dla współczesnych wsi polskich oraz dane WHO dotyczące frekwencji osób dorosłych z nadwagą ($BMI \geq 25$ i < 30) i otyłością ($BMI \geq 30$) w różnych krajach świata, odtworzono różnice w stopniu otluszczenia i

rozmiarach ciała w zależności od warstwy społecznej, zamożności i warunków życia w populacjach historycznych oraz poddano ocenie prevalencję nadwagi i otyłości w populacjach współczesnych i zmiany, jakie nastąpiły pod tym względem w czasie. Stwierdzono istotną statystycznie stratyfikację wielkości ciała i stopnia otluszczenia zależną od warstwy społecznej w populacjach historycznych oraz znaczny przyrost wartości BMI i niemalże odsetki nadwagi i otyłości w warstwach uprzywilejowanych w XIX i początkach XX wieku. Wyniki wykonanych przez nas badań populacji współczesnych oraz dane WHO dowodzą, że osób z nadwagą i otyłością, niekiedy bardzo znaczną, zarówno w Polsce, jak i na świecie, w dalszym ciągu intensywnie przybywa. Wynika to niewątpliwie z uogólnionej poprawy warunków życia, wydaje się jednak, że nie bez znaczenia pozostaje skład współczesnej diety i metody jej obróbki oraz relaksacja doboru naturalnego.

BMI w miastach i na terenach wiejskich na przełomie XIX i XX wieku: przypadek Warszawy

Michał Kopczyński, Instytut Historyczny, Uniwersytet Warszawski

Rosyjskie władze wojskowe zaczęły odnotowywać masę ciała poborowych poczynając od poboru w 1913 r. Tym

samym dla ostatnich dwóch poborów z terenu Królestwa Polskiego istnieje możliwość nie tylko obliczenia średniej wysokości ciała, lecz także BMI. Przedmiotem analizy było zróżnicowanie wysokości ciała i BMI poborowych chrześcijan i Żydów w Warszawie, małych miasteczkach i na terenach wiejskich w guberni warszawskiej. Badanie zrealizowano na próbie złożonej z 7 765 osób. Zarówno w przypadku chrześcijan jak i starozakonnych wysokość ciała mieszkańców Warszawy przewyższała w istotny statystycznie sposób wysokość ciała mieszkańców wsi i małych miasteczek (chrześcijanie, średnie: 167,1 vs 166,1; Żydzi 162,8 vs 161,6 w miasteczkach). Odwrotnie kształtowała się masa ciała i wskaźnik BMI, wynoszący dla mieszkańców Warszawy 20,99 (chrześcijanie) i 20,43 (Żydzi) wobec 22,21 (chrześcijanie na wsi) i 20,91 (Żydzi, miasteczka). Przyczyny rozbieżności obu wskaźników upatrywać należy w fakcie, że wysokość ciała jest addytywnym miernikiem dla długiego okresu ze szczególnym uwzględnieniem lat najmłodszych i okresu pokwitania, podczas gdy BMI ilustruje dobrostan organizmu w krótkim trwaniu. Stosunkowo dobre warunki dla wzrastania w Warszawie wiązać należy z poprawą stanu higieny dzięki uruchomieniu wodociągów i kanalizacji (zużycie wody z wodociągów na głowę ludności dziennie

wzrosło z 40 do 80 litrów w latach 1893-1910) oraz faktem, że stolica Królestwa Polskiego była ważnym centrum konsumpcji, gdzie spożycie wysokobiałkowego pożywienia per capita niemal trzykrotnie przerastało średnią dla prowincji. Stosunkowo niskie BMI tłumaczyć należy z kolei zmianą preferencji konsumpcyjnych młodzieży męskiej z chwilą usamodzielnienia się i wejścia na rynek pracy. Miejski styl życia skłaniał do wydatków na mniej lub bardziej niewinne przyjemności i rozrywki, choć odbywało się to kosztem żywienia.

Część druga - Zastosowanie technik antropologicznych w badaniach pradziejowych i współczesnych

Ocena budowy ciała na podstawie zdjęć fotograficznych i materiałów filmowych

Maciej Henneberg, School of Medicine, The University of Adelaide i Institute of Evolutionary Medicine, University of Zurich

Wraz z rozwojem sieci telewizji przemysłowej, w szczególności tych używanych w celach bezpieczeństwa, pojawiło się zapotrzebowanie na identyfikację osób na podstawie zdjęć i obrazów filmowych. Choć zdjęcie wydaje się dokładną reprezentacją budowy fizycznej osoby ludzkiej, to zwykle występuje na nim szereg zniekształceń

optycznych i cyfrowych, które muszą być usunięte zanim da się uzyskać prawidłowe pomiary antropometryczne i dokonać opisu budowy ciała spełniającego kryteria dowodów w sprawach sądowych. Ostatnio wprowadzono fotogrametryczne metody wykonywania pomiarów antropometrycznych na zdjęciach dla celów kryminalistycznych. Te same metody można wykorzystać dla zbierania danych o rozmiarach i budowie ciała ze zdjęć osób wykonanych w XIX wieku by uzyskać ilościowe oceny stanu fizycznego dorosłych i rozwoju dzieci w czasach gdy nie przeprowadzano jeszcze badań antropometrycznych.

Wyznaczniki stresu na materiale szkieletowym

Barbara Kwiatkowska, Zakład Antropologii, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

W ocenie warunków życia wpływających na budowę ciała człowieka, pomocne są tzw. wyznaczniki stresu fizjologicznego. Stwierdzenie śladów przebytego w dzieciństwie stresu środowiskowego, umożliwia m.in. określenie sposobu odżywiania, niedoborów lub braku żywności, warunków higieny, stanu zdrowia, a co za tym idzie kondycji biologicznej, która wpływa na możliwości wykorzystania potencjału genetycznego osobnika w kształtowaniu sylwetki.

Ponadto przez wyznaczniki te można określić obciążenia fizyczne pracą lub czynnościami codziennymi, które kształtują muskulaturę ciała. Większość wyznaczników stresu fizjologicznego ma charakter niespecyficzny i wynika z różnych presji środowiska, jednak występowanie np. cribra orbitalia, hipoplazji szkliwa, linii Harrisa i małego dymorfizmu płciowego wysokości ciała, dość jednoznacznie określają gorsze warunki życia populacji historycznych. Występowanie schorzeń degeneracyjnych, rozwojowych, urazów kręgosłupa lub kończyn, niektórych chorób metabolicznych lub zakaźnych, także świadczy o zróżnicowaniu budowy ciała i ukazuje rozmaite odmienności w wyglądzie sylwetki człowieka w dziejach.

Dieta i status społeczny we wczesnośredniowiecznej Polsce

Rafał A. Fetner, Instytut Archeologii, Uniwersytet Warszawski

Budowa fizyczna człowieka, w tym jego wysokości, jest pochodną wielu czynników, w tym diety osobnika uwarunkowanej kulturowo i społecznie. We wczesnośredniowiecznej Wielkopolsce i na Ziemi Chełmińskiej obserwujemy zróżnicowanie inwentarzy archeologicznych pomiędzy grodami i osadami otwartymi, które może być odbiciem różnic w diecie pomiędzy

osobami o różnym statusie społecznym. Istotne różnice zostały zaobserwowane w składach gatunkowych zwierząt dzikich oraz ryb – na grodach skład gatunkowy tych zwierząt był bogatszy. Istotnych różnic nie zaobserwowano w przypadku powszechnie występujących zbóż i zwierząt hodowlanych. Analiza diety ludzkiej z wykorzystaniem izotopów trwałych węgla i azotu zawartych w kolagenie kości ludzkich dla stanowiska Kalisz-Zawodzie (Wielkopolska) nie wykazała istotnych różnic pomiędzy osobami pochowanymi na cmentarzu grodowym a osobami pochowanymi na cmentarzu podgrodowym. Analogiczna sytuacja została zaobserwowana w przypadku cmentarzysk w Grucznie (Ziemia Chełmińska). Wśród osobników pochowanych na grodzisku w Kaliszu zaobserwowano zróżnicowanie wewnątrz grupowe. Dieta osobników młodocianych wyraźnie różniła się od diety osób dorosłych. Również wśród osób dorosłych zaobserwowano podział, który może być odbiciem różnego udziału pewnych gatunków ryb w diecie. W obu grupach znajdują się kobiety, zatem nie jest możliwe aby podział ten był odbiciem diety kleru i świeckich mieszkańców grodu. Przykład Kalisza pokazuje że relacja dieta - status społeczny jest trudna do uchwycenia gdyż nie powiela tradycyjnych archeologicznych podziałów

wykorzystywanych przy analizie statusu społecznego.

Ewolucja mózgu a sprawność psychomotoryczna i budowa ciała w oparciu o ankietowe badania żywieniowe.

**Anna Siniarska i Joanna Grzelak,
Zakład Biologii Człowieka, Wydział
Biologii i Nauk o Środowisku,
Uniwersytet Kardynała Stefana
Wyszyńskiego w Warszawie**

Przez 600 milionów lat trwającej ewolucji zwierząt DHA (wielonienasycony kwas tłuszczowy sieci morskiej) jest dominującym kwasem tłuszczowym w fosfoglicerydach błon fotoreceptorów neuronów i synaps. Oznacza to, że DHA jest liderem DNA od początku ewolucji zwierząt. Należy to rozumieć, że białka są wybrane, aby działać w stałości z DHA. Około 50 mln LT ewolucja w morskim habitacie spowodowała, że ssaki morskie mają lepszą proporcję wielkości mózgu do masy ciała niż ssaki lądowe. Ewolucja na lądzie doprowadziła do relatywnego zmniejszenia wielkości mózgu, co daje się wytłumaczyć brakiem DHA w pożywieniu na lądzie. Badania na terenie Afryki wskazują, że przebieg ewolucji form HOMO musiał następować w bliskim sąsiedztwie wybrzeży oceanów, mórz, rzek i jezior. Jeśli ludność ma dostęp do DHA, I (jodu), Zn (cynku) i Se (seleniu) w

pożywieniu przez cały rok i to samo powtarza się przez kolejne pokolenia, należy oczekiwać wpływu tego zjawiska na zwiększenie liczebności populacji, polepszenie stanu zdrowia i inteligencji oraz większego zaawansowania technologicznego. Serce i układ sercowo-naczyniowy jest pierwszym kompletnym układem, który powstaje w rozwoju embrionalnym i pełni ważną rolę w organogenezie. Choroby sercowo-naczyniowe pociągają za sobą zaburzenia pracy mózgu (Crawford et al., 2014).

Badania dotyczące wpływu diety na sprawność psychomotoryczną, budowę ciała i stan zdrowia (ocena własna) były prowadzone na 363 pracownikach fizycznych w Meridzie i 244 rybakach w Progreso (Jukatan, Meksyk) w 1994 roku, na 522 dziewczętach w wieku 9-14 lat z Warszawy i bliskich okolic wiejskich oraz na 415 dziewczętach z gimnazjów i liceów warszawskich w 2003 roku. Wyniki wskazują, że częstsze spożywanie ryb i owoców morza oraz większa liczba dziennych posiłków wykazują istotny związek z krótszym czasem reakcji i lepszym stanem zdrowia.

Anna Siniarska-Wolańska

Sprawozdanie z I Międzynarodowej Konferencji Naukowej

Człowiek - Żywność - Zdrowie

Man-Food-Health 1st International Conference W dniach 11-12 marca 2016 odbyła się we Wrocławiu I Międzynarodowa Konferencja Naukowa Człowiek-Żywność-Zdrowie (Men-Food-Health 2016) zorganizowana przez Katedrę i Zakład Anatomii Prawidłowej z Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu oraz Katedrę Technologii Surowców Zwierzęcych i Zarządzania Jakością z Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Konferencja została objęta honorowym patronatem przez: **prof. dr hab. Romana Kołacza JM - Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu**, **prof. dr hab. Marka Ziętka JM - Rektora Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu** i **Cezarego Przybylskiego - Marszałka Województwa Dolnośląskiego**. W skład Komitetu Honorowego weszli m.in.: **prof. dr hab. Joachim Cieślik – Przewodniczący Komitetu Antropologii PAN**, **prof. dr hab. Marek Grzybiak – Prezes Polskiego Towarzystwa Anatomicznego** oraz **prof. dr hab. Krzysztof Szostek – Przewodniczący Polskiego Towarzystwa Antropologicznego**. Nad pracami Komitetu Naukowego czuwał jego

Przewodniczący **dr hab. Bohdan Gworys**, kierownik Katedry i Zakładu Anatomii Prawidłowej z Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Pracom Komitetu Organizacyjnego przewodniczyli: **dr Paweł Dąbrowski** (Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu) oraz **dr inż. Maciej Oziembłowski** (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu). Funkcję Sekretarza pełniły: **dr Bożena Kurc-Darak** (Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu) i **dr inż. Anna Salejda** (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu).

To pierwsze naukowe spotkanie miało na celu wymianę doświadczeń w badaniach nad żywieniem człowieka w różnych etapach ontogenezy i jego zdrowotnym znaczeniem zarówno w dawnych populacjach ludzkich jak i współcześnie żyjących. Niezwykle różnorodna tematyka Konferencji związana była z zagadnieniem szeroko rozumianej diety, z zaburzeniami odżywiania i jego biologicznymi konsekwencjami na tle zagrożeń epidemiologicznych. W Konferencji wzięło udział 127 osób reprezentujących krajowe i zagraniczne ośrodki naukowe, m.in. z Hiszpanii, Czech, Słowacji, USA, Ukrainy i Szwecji. Wygłoszono 40 referatów i przedstawiono 23 plakaty.

Wśród studentów kół naukowych, doktorantów i młodych pracowników naukowych przeprowadzono konkurs na najciekawszą prezentację ustną i plakatową. Najwyższe laury zebrała tematyka dotycząca świadomości prozdrowotnej wśród młodzieży, a także specyficznych nawyków żywieniowych określonych grup zawodowych i społecznych.

Dziękując jeszcze raz wszystkim uczestnikom Konferencji, organizatorzy wyrażają nadzieję, że Wrocław stanie się miejscem regularnych spotkań i dyskusji o najnowszych trendach w żywieniu i zagrożeniach złym odżywianiem, o stanie odżywienia populacji ludzkich oraz jego biologicznych i społecznych konsekwencjach.

Paweł Dąbrowski

Z działalności Komisji Antropologicznej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie

Dnia 1 kwietnia odbyło się posiedzenie Komisji Antropologicznej PAU w siedzibie Polskiej Akademii Umiejętności przy Sławkowskiej 17. Zebranych powitał **prof. Krzysztof Kaczanowski**, którego staraniom zawdzięczamy reaktywację działalności Komisji poczynając od 2012r. i którego wybraliśmy na przewodniczącego następnej kadencji. Pan Profesor przedstawił program posiedzenia złożony z części naukowej i organizacyjnej.

W części naukowej, **prof. dr hab. Jan Chochorowski**, archeolog, wygłosił wykład pt.: Między archeologią, antropologią i prehistorią - krakowskie środowisko naukowe w początkach działalności AU (1873-1893) wobec problemu pochodzenia człowieka i jego kultury.

Profesor Chochorowski w niezwykle interesującym wykładzie,

wypełnionym kronikarskimi szczegółami, przedstawił genezę Akademii Umiejętności oraz powołanych w ramach AU Komisji Archeologicznej i Antropologicznej, komisji skupiających badaczy przeszłości (archeologów) i antropologów. Polska Akademia umiejętności została powołana w 1872r. a oficjalnie zainaugurowała swoją działalność 7 maja 1873r. Pierwowzorem AU było Krakowskie Towarzystwo Naukowe działające od 1815r. Pierwszym prezesem Akademii został prof. Józef Majer (1872-1890).

Prof. dr hab. Jan Chochorowski, wykładowca na posiedzeniu Komisji Antropologicznej PAU dnia 1 kwietnia 2016r. i tytułowe przezrocze wykładu.

Dnia 4 kwietnia 1873r., z inicjatywy prof. Józefa Łepkowskiego, badacza przeszłości i konserwatora zabytków Krakowa, publicysty i społecznika, profesora Katedry Archeologii, późniejszego rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego (1885/1886), została powołana Komisja Archeologiczna i na jej czele stanął prof. Józef Łepkowski. Komisja przejęła i wdrożyła do realizacji zadania Oddziału Archeologii i Sztuk Pięknych Krakowskiego Towarzystwa Nauk, ale wraz z powstaniem Akademii kierunki badań otwarły się na najnowsze trendy w nauce europejskiej. Zapoczątkowano realizację programu badań prehistorycznych z udziałem wybitnych archeologów i antropologów. Wśród zaprezentowanych sylwetek badaczy znaleźli się profesorowie: Alojzy Alth, Alfred Biesadecki, Kuczyński, Józef Majer, Józef Łepkowski, Izydor Kopernicki. Jednym z bardzo interesujących wątków wykładu było odtworzenie dyskursu naukowego podjętego przez archeologów i antropologów a stanowiącego zaczątek wspólnych programów badawczych i dalszej pogłębionej współpracy. Treść wykładu, interesujące komentarze prof. Chochorowskiego do poszczególnych akapitów, spotkały się z ożywioną dyskusją dotyczącą zarówno czasów przeszłych, jak i stanu obecnego współpracujących ze sobą dyscyplin - archeologii a antropologii.

W drugiej części posiedzenia, **prof. Jerzy Wyrozumski**, sekretarz generalny Akademii, przeprowadził wybory, w wyniku których członkowie Komisji udzielili całkowitego poparcia dotychczasowemu przewodniczącemu, prof. Krzysztofowi Kaczanowskiemu, wybierając Pana Profesora na przewodniczącego następnej kadencji. W dalszej kolejności wybrano prof. Henryka Głęba i prof. Jana Chochorowskiego na zastępców przewodniczącego.

Po zamknięciu oficjalnych obrad przez prof. Krzysztofa Kaczanowskiego, członkowie Komisji kontynuowali dyskusję na tematy naukowe i kulturalne.

Rozmowy kulturalne po zamknięciu oficjalnego posiedzenia Komisji.

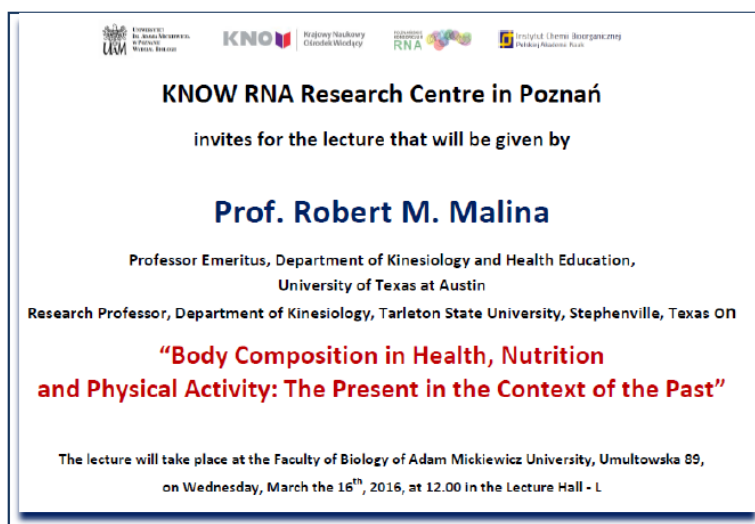
Maria Kaczmarek

Wykład profesora Roberta M. Maliny

Dnia 16 marca 2016 roku Instytut Antropologii wraz z Wydziałem Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu gościł profesora Roberta M. Malinę, członka honorowego PTA, znakomitego badacza i wspaniałego wykładowcę, doskonale znanego polskim antropologom. Wykład Pana Profesora, zorganizowany w ramach KNOW, zgromadził liczne grono słuchaczy.

Oprócz antropologów na wykład przybyli genetycy, biolodzy molekularni, bioinformatycy i biotechnolodzy. Pan Profesor omawiając szereg zagadnień związanych z żywieniem, aktywnością fizyczną i zdrowiem, podkreślił te aspekty, których rozwiązanie zaproponowali antropolodzy w połowie ubiegłego wieku.

Maria Kaczmarek

ODDZIAŁ KRAKOWSKI

W dniu 5 kwietnia 2016 r., w Krakowie odbyło się spotkanie naukowe Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, na którym zaprezentowano, między innymi, wyniki badań naukowych prowadzonych w Zakładzie Antropologii Instytutu Zoologii UJ. W trakcie spotkania wygłoszono następujące referaty:

Porównanie i ocena skuteczności czterech metod histomorfometrycznej oceny wieku,

autor: mgr Barbara Woźniak

Ocena wieku w momencie śmierci jest jednym z podstawowych parametrów biologicznych ustalanych przez antropologów badających materiały kostne. Alternatywą do powszechnie stosowanych metod może zostać histomorfometria, wykorzystująca analizę mikroskopową struktur histologicznych tkanki kostnej. Technika ta opiera się głównie na pomiarach oraz ocenie gęstości osteonów. W wygłoszonej prezentacji przedstawiono wyniki analiz szlifów żeber, ukazujące która ze znanych metod histomorfometrycznych okazała się najbardziej wiarygodna w ocenie wieku dla populacji z terenów Polski. Przetestowano cztery różne metody proponowane przez badaczy [Stout i Paine 1992, Cho i in. 2002, Kim i in. 2007, Bednarek i in. 2009]. Za najskuteczniejszą w odniesieniu do

analizowanych próbek uznano metodę Bednarka [Bednarek i in. 2009]. Potwierdzono również przypuszczenia badaczy, dotyczące istnienia histologicznych różnic międzypopulacyjnych oraz dymorficznych. Wydaje się więc, że warto zwrócić uwagę na histomorfometrię jako metodę oceny wieku na materiale kostnym, mogącą stanowić uzupełnienie standardowo stosowanych metod morfologicznych.

Wstępne badania anatomo-antropologiczne osobników z megalitycznego stanowiska w Czaplach Wielkich – KPL,

autorzy: Agata Przesmycka, Barbara Woźniak, Katarzyna Mądryk, Marcin Przybyła, Krzysztof Szostek, Elżbieta Haduch

Wykład pt. "Wstępne badania anatomo-antropologiczne osobników z megalitycznego stanowiska w Czaplach Wielkich-KPL" wygłosiła Pani mgr Agata Przesmycka. Celem wystąpienia była charakterystyka neolitycznego stanowiska (będącego prawdopodobnie elementem większego założenia, tzw. megaksylonu (drewniano-ziemnego grobowca)) oraz zaprezentowanie wyników wstępnych analiz przeprowadzonych w oparciu o wyeksplorowane szkielety. Przedstawiony został szczegółowy opis grobów znajdujących się pod konstrukcjami

głazów wapiennych, ułożonych na obrzeżu zaciemnienia wykazanego przy pomocy magnetometru w trakcie badań wstępnych. Scharakteryzowane zostało zarówno ułożenie szkieletów w jamach grobowych, stan zachowania materiału, płeć i wiek osobników, zrekonstruowana wysokość ciała, a także podkreślona niekompletność lub rozproszenie przy szkieletach paliczków rąk i stóp. Dodatkowo w celu pośredniego zobrazowania warunków życia osobników z Czapli Wielkich uzyskane wyniki zestawione zostały z danymi pochodzącymi ze stanowisk równoczesowych w Bronocicach oraz Słonowicach. Odkryte stanowisko, będące ewenementem w skali kraju, będzie w dalszym ciągu poznawane podczas prac prowadzonych w trakcie kolejnego sezonu badawczego.

W dniach 11-13 maja 2016 w Gliwicach-Paniówce odbyła się międzynarodowa konferencja „Methods of absolute chronology” zorganizowana przez Instytut Fizyki- Centrum Naukowo-Dydaktyczne Politechniki Śląskiej w Gliwicach. W konferencji wzięli udział m.in. pracownicy i doktoranci Zakładu Antropologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. W dniu 12 maja referat pt. „**Oxygen Isotopes in Rodent Bone and Teeth Phosphate- a New Model for Paleoanthropological Researches**” wygłosiła doktorantka **mgr Aleksandra**

Lisowska-Gaczorek w imieniu zespołu: Aleksandra Lisowska-Gaczorek, Beata Cienkosz-Stepańczak, Jacek Pawłyta, Krzysztof Szostek.

W sesji posterowej, grupa autorów w składzie: Magdalena Natuniewicz-Sekula, Beata Cienkosz-Stepańczak, Krzysztof Szostek, Katarzyna Mądrzyk, Aleksandra Lisowska-Gaczorek, Tomasz Goslar, Jacek Pawłyta, zaprezentowała pracę pod tytułem: *Oxygen Isotopic Variability In Human and Animal Bones Extracted Phosphate from Wielbark Culture Cemetery AT Weklice, North-East Poland- Preliminary Results.*

Uprzejmie informujemy, że w dniu 21 czerwca 2016 roku na Rada Wydziału Biologii UJ nadała **mgr Justynie Marchewce stopień naukowy doktora**, na podstawie obrony pracy doktorskiej *pt.: „Asymetria fluktuująca cech kraniometrycznych jako miernik stresu rozwojowego”*. Praca została wykonana w Zakładzie Antropologii UJ. Promotor: **dr hab. Henryk Głąb**. Rezenzenci: **dr hab. Elżbieta Haduch, prof. UJ** oraz **dr hab. Alicja Budnik, prof. UAM**.

Ważniejsze publikacje Oddziału krakowskiego PTA

Gołąb Stanisław, Woronkiewicz Agnieszka, Kryst Łukasz. 2015. Biological aging and physical fitness in men aged 20–70 years from Kraków, Poland.

Am J Hum Biol. 2015 Dec 21. doi: 10.1002/ajhb.22820 [Epub ahead of print].

Kaczanowski Krzysztof, Ocena badań antropologicznych, medycznych i psychologicznych prowadzonych przez IDO na Podhalu, Łemkowszczyźnie i innych terenach Polski. [w:] Antropologia i etnologia w czasie wojny. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2015.

Kaczanowski Krzysztof. Ludność polskiego Spiszu w świetle badań antropologicznych. Kraków 2015.

Kaczanowski Krzysztof, Elżbieta Niedźwiecka, Anita Szczepanek. Paläodemographische Analyse des Brandgräberfeldes Opatów, Fpl. 1 [w:] OPATÓW Fpl. 1 Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur im nordwestlichen Klempolen. Naturwissenschaftliche Analysen. Warszawa-Kraków 2015.

Kołodziej Małgorzata, Anna Pankowska, Krzysztof Szostek. Badania materiału osteologicznego z cmentarzyska wczesnośredniowiecznego. [w:] Modlnica, stan. 5 od późnej opoki brązu po czasy średniowiecza. Via Archeologica. Źródła z badań wykopaliskowych na trasie autostrady A4 w Małopolsce. Kraków 2015, s 461-471.

Kryst Łukasz, Woronkiewicz Agnieszka, Jankowicz-Szymańska Agnieszka, Pocięcha Mariusz, Kowal Małgorzata, Sobiecki Jan, Brudecki Janusz, Żarów Ryszard. 2016. Physical fitness of overweight and underweight preschool children from southern Poland. Anthropol Anz.

2016 Mar 18.

doi: 10.1127/anthranz/2016/0561. [Epub ahead of print].

Olszewska Karolina, Kliś Katarzyna, Teul Iwona, Wronka Iwona. Wczesny wiek menarche – związek ze statusem społeczno-ekonomicznym oraz wybranymi czynnikami związanymi ze stanem zdrowia. Pom J Life Sci 2015, 61, 1, 94-98. B 9

Szostek Krzysztof, Głęb Henryk, Szczepanek Anita, Kołodziej Małgorzata, Kozłowska Anna. Analyse der Makro- und Mikroelemente im Zahnmaterial des Gräberfeldes der Przeworsk-Kultur von Opatów, Fpl. 1. Rekonstruktion der Kost. [w:] OPATÓW Fpl. 1 Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur im nordwestlichen Klempolen. Naturwissenschaftliche Analysen. Warszawa-Kraków 2015.

Woronkiewicz Agnieszka, Kryst Łukasz, Kowal Małgorzata, Brudecki Janusz, Sobiecki Jan. 2016. Long-term changes in body proportions since 1983 to 2010 in children and adolescents from Kraków (Poland). Anthropol Anz. 2016 Mar 21. doi: 10.1127/anthranz/2016/0578. [Epub ahead of print].

Bożena Rajchel-Chyla

Beata Cienkosz-Stepańczak

ODDZIAŁ WARSZAWSKI

Pod koniec ubiegłego roku nastąpiła zmiana władz PTA oddziału warszawskiego. W skład nowego Zarządu weszli:

- **Prof. nadzw. dr hab. Jacek Tomczyk** – Przewodniczący
- **Dr Joanna Grzelak** – z-ca Przewodniczącego
- **Dr Ann Pastuszek** – Skarbnik
- **Patrycja Piłatowicz** – Sekretarz oddziału.

Podczas styczniowego – pierwszego spotkania – na ręce ustępującego Zarządu złożono gorące podziękowania.

W pierwszym półroczu 2016 w warszawskim oddziale odbyły się trzy spotkania (styczeń, marzec, maj). Podczas kolejnych spotkań referaty zostały wygłoszone przez:

- Styczeń: **prof. nadzw. dr hab. Jacka Tomczyka**: „Badania i interpretacja nieprawidłowości rozwojowych i chorób w materiałach szkieletowych”;
- Marzec: **dr Annę Majcher** oraz **mgr Monikę Paluchowską**: „Leczenie hormonem wzrostu polskich dzieci urodzonych z hipotrofią wewnątrzmaciczną – cele i możliwości”.

Podczas referatu omówione zostały nowe układy odniesienia dotyczące oceny

rozwoju fizycznego dzieci i młodzieży (od stycznia 2016 roku obowiązują normy WHO dla dzieci do 3 roku życia i dla dzieci od 3 do 18 lat normy CZD – program OLA i OLAF).

- Maj: **prof. dr hab. Jadwigę Charzewską** oraz **dr Elżbietę Chabros**: „Nowe podejście w zwalczaniu otyłości, na przykładzie Projektu Szwajcarsko-Polskiej Współpracy (KIK/34)”.

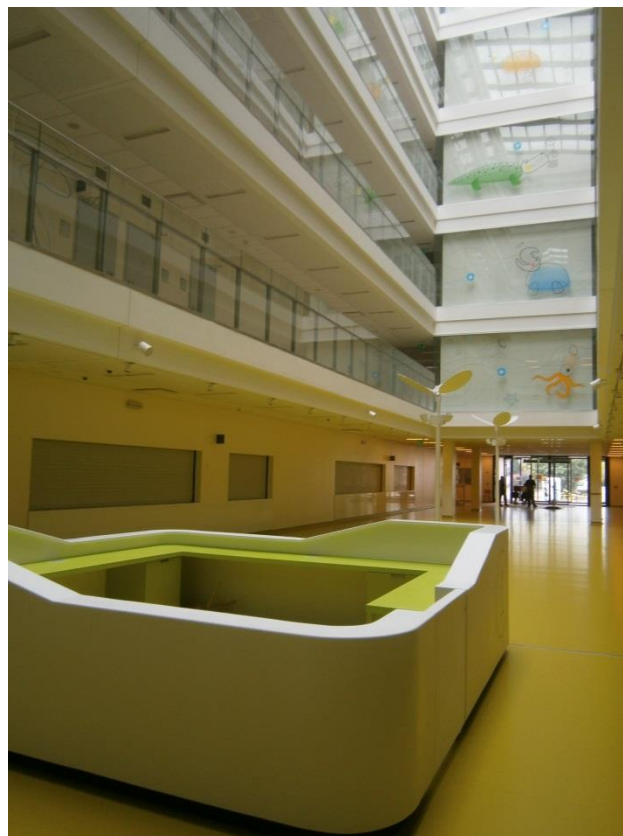
Marcowe spotkanie PTA odbyło się w wyjątkowym miejscu, bo Pracowni Antropologii Kliniki Pediatrii i Endokrynologii WUM, która mieści się w nowopowstałym Szpitalu Pediatrycznym WUM. Uczestnicy spotkania mieli możliwość zwidzenia pracowni antropometrii tegoż szpitala.

Dr Anna Majcher w Pracowni Antropologii Kliniki Pediatrii i Endokrynologii WUM

mgr Monika Paluchowska w Pracowni Antropologii Kliniki Pediatrii i Endokrynologii WUM.

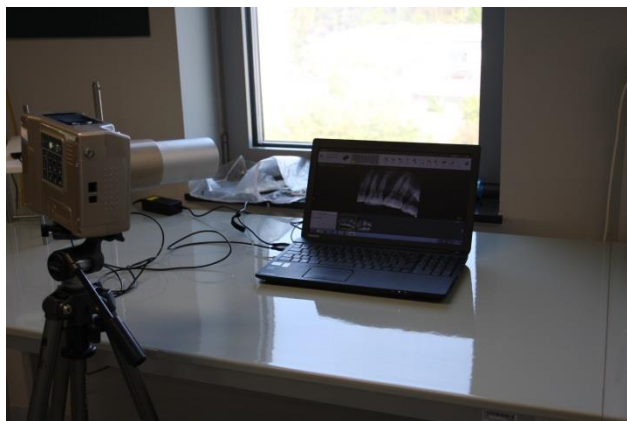
Nowopowstały Szpital Pediatryczny WUM

Nowopowstały Szpital Pediatryczny WUM.

W ubiegłym roku nastąpiło oficjalne otwarcie nowego gmachu laboratoryjnego Uniwersytetu Kard. Stefana Wyszyńskiego. W nowopowstałym gmachu umieszczone zostało laboratorium Antropologii Biologicznej kierowane przez prof. nadzw. dr hab. Jacka Tomczyka. W laboratorium prowadzone są zarówno prace badawcze jak i dydaktyczne. Na wyposażeniu znalazł się specjalistyczny sprzęt do badań zębowych (m.in.: przenośny RTG, mikroskop stomatologiczny, diagnodent oraz kamera fluorescencyjna do wykrywania próchnicy przedubytkowej) oraz kostnych (m.in. densytometr).

Ponadto w laboratorium znalazła swe miejsce bogata kolekcja paleoantropologiczna. Szczegółowe informacje zostały umieszczone na stronie internetowej: <http://uksw.ieib.edu.pl/>.

Laboratorium Antropologii Pradziejowej UKSW z najnowszej generacji aparatura obrazową.

Pracownia dydaktyczna Laboratorium Antropologii Pradziejowej UKSW.

Miło nam poinformować, że **prof. dr hab. Jadwiga Charzewska** została wybrana do nowo powstałego komitetu Biologii Organizmalnej PAN II Nauk Biologicznych i Rolniczych PAN.

Ponadto **prof. nadzw. dr hab. Jacek Tomczyk** otrzymał dwie nagrody naukowe za wybitne osiągnięcia naukowe:

- Nagrodę III O Rektora Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego prof. dr hab. Marka Krawczyka, za prace z zakresu endodoncji: identyfikacja wczesnych zmian próchnicowych oraz etio-patogenety kamieni miazgowych oraz
- Nagrodę IO Rektora UKSW za prace z zakresu odontologii.

Członek oddziału warszawskiego PTA **mgr Marzena Ożarek-Szilke** koordynuje interdyscyplinarny projekt badań Mumii z Muzeum Narodowego Warszawy. W ramach projektu zaplanowano przebadanie 43 obiektów (mumii) z Muzeum Narodowego w Warszawie. Projekt jest realizowany przede wszystkim we Współpracy z Muzeum Narodowym w Warszawie. Patronat nad projektem sprawuje Rektor Uniwersytetu Warszawskiego.

Więcej informacji można znaleźć na stronie www.warsawmummyproject.com

Wybrane publikacje z Oddziału Warszawskiego PTA

Tomczyk J., Zalewska M., 2016. Mechanical and chemical dental wear in historical population from the Syrian lower Euphrates valley. Archives of Oral Biology 62:49–57.

Tomczyk J., Palczewski P., Mańkowska-Pliszka H., Płoszaj T., Jędrychowska-Dańska K., Witas H.W., 2016, Anaemia (thalassaemia) in the Middle Euphrates Valley of Syria in the second– fourth centuries AD? *Antiquity* 90:157–171.

Tomczyk J., Turska-Szybka A., Zalewska M., Olczak-Kowalczyk D., 2016. Reliability of the assessment of periodontal disease in historical populations. *International Journal of Osteoarchaeology* DOI: 10.1002/oa.2530.

Klis K., Majcher A., Paluchowska M., Wronka I. 2016. Factors associated with losing weight in girls between 7 and 16-18 years – longitudinal study. Poster. 3rd International Conference on Nutrition and growth. Wiedeń, 17-19.03.2016, Abstract Book, p. 205.

Paluchowska M., Majcher A., Witkowska-Sędek E., Pyrżak B. 2016. Evaluation of results after the 1st year of growth hormone (GH) therapy in children with growth hormone

deficiency (GHD) depending on birth weight. Poster. 3rd International Conference on Nutrition and growth. Wiedeń, 17-19.03.2016, Abstract Book, p.373. Rumińska M., Majcher A., Pyrżak B., Czerwonogrodzka-Senczyna A., Brzewski M., Demkow U. 2016. Cardiovascular risk factors in obese children and adolescents. *Adv. Exp. Med. Biol.* 878:39-47.

Rumińska M., Witkowska-Sędek E., Majcher A., Pyrżak B. 2016. Thyroid Function in Obese Children and Adolescents and Its Association with Anthropometric and Metabolic Parameters. *Adv Exp Med Biol.* Apr 12. [Epub ahead of print].

Jacek Tomczyk

ODDZIAŁ WROCŁAWSKI

W grudniu 2015 roku ukazał się tom IV „Księgi Pamiątkowej Jubileuszu 200-lecia utworzenia Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu” pod tytułem „Uniwersytet Wrocławski w kulturze europejskiej XIX i XX wieku” pod redakcją prof. Jana Harasimowicza. W tomie tym opublikowany został artykuł Prof. dr hab. Pawła Bergmana „Antropologia we Wrocławiu w latach 1811 – 1945” (str. 733-741). Jest to skrócona wersja wykładu inauguracyjnego wygłoszonego przez autora podczas otwarcia zjazdu Polskiego Towarzystwa Antropologicznego w 2011 roku we Wrocławiu.

W dniu 2 marca 2016 w Zakładzie Antropologii Fizycznej AWF we Wrocławiu odbyło się zebranie członków Oddziału Wrocławskiego PTA, podczas którego przekazano podziękowania dla Zarządu Oddziału poprzedniej kadencji (dr Monika Krzyżanowska, dr Jacek Szczurowski, dr Agnieszka Tomaszewska). W części naukowej **zebrania dr Justyna Andrzejewska i dr Aleksandra Stachoń** z Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu zaprezentowały wyniki realizacji grantu: **Poziom rozwoju siły mięśniowej u przedstawicieli sportów walki i sportów siłowych w aspekcie zmienności ich struktury**

morfologicznej. Kierownikiem grantu była **Pani Profesor Anna Burdukiewicz.** Grant był finansowany, jako jeden z pierwszych, w ramach programu Rozwój Sportu Akademickiego.

W marcu 2016 członkowie Studenckiego Koła Naukowego JUVENIS, działającego na Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu, po raz kolejny uczestniczyli w Szalonej Nocy Naukowej, której tematem przewodnim były zmysły. SKN Juvenis intensywnie działa od 2009 roku i zajmuje się szeroko pojętą tematyką z zakresu biologii człowieka. Działalność koła dotyczy prowadzenia badań naukowych oraz popularyzacji wiedzy wśród dzieci i młodzieży szkolnej poprzez m.in. udział w prezentacjach i warsztatach przygotowywanych podczas Dolnośląskiego Festiwalu Nauki.

Ogłoszono również wyniki działalności kół na UPWr - SKN Antropologów Juvenis zajął 1 miejsce na Wydziale. W ramach Drzwi Otwartych (kwiecień 2016) zorganizowano warsztaty kryminalistyczne dla przyszłych kandydatów na studia. Na początku maja dwóch członków Koła wzięło udział w VI Ogólnopolskim Zjeździe Kół Naukowych Kryminalistyki w Szczytnie. Z kolei 21 maja przedstawiono działalność Koła na

pawłowickich Dniach Przyrodników, organizowanych przez UPWr. Dodatkowo członkowie koła czynnie współpracują z Biurem Rekrutacji i Promocji, promując Uczelnię na terenie Wrocławia oraz poza nim.

Drzwi Otwarte – Koło Naukowe Juvenis

W marcu i kwietniu 2016 odbyły się we Wrocławiu trzy konferencje studenckie, których głównym organizatorem było Studenckie Koło Naukowe Antropologów Kostka:

- Ogólnopolska Studencka Konferencja Nauk o Człowieku „W pierścieniu miłości” (11-13 marca 2016)
- Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Odczytując język zmarłych” (18-19 marca 2016)
- XI Ogólnopolska Studencka Konferencja Antropologiczna „Wyewoluowałem więc jestem” (15-17 kwietnia 2016).

Wydarzenia te wzbudziły zainteresowanie wielu studentów, wyjątkowym spotkaniem była trzecia z

wymienionych konferencji - po raz pierwszy organizowana we Wrocławiu. Członkami Komitetu Naukowego byli: prof. dr hab. Bogusław Pawłowski, dr hab. Iwona Wronka, dr Wioletta Nowaczewska, dr Justyna Andrzejewska, dr Jacek Szczurowski i dr Aleksandra Stachoń. Przewodniczącą komitetu organizacyjnego była studentka Anna Panasiewicz, a opiekę nad organizacją Konferencji objęła dr Wioletta Nowaczewska. Współorganizatorami Konferencji były koła naukowe: Międzywydziałowe Studenckie Koło Naukowe Goryl oraz Studenckie Koło Naukowe Psychologii Sądowej.

W ramach tego spotkania referaty plenarne wygłosili: **dr Wioletta Nowaczewska** (Zagadnienie współwystępowania Homo sapiens z neandertalczykami i denisowczykami), **dr Jacek Szczurowski** (Możliwości i ograniczenia analiz antropologicznych przepalonych szczątków kostnych na przykładzie cmentarzysk kultury łużyckiej z południowo-zachodniej), **dr Justyna Andrzejewska** (Postawa ciała w ujęciu ewolucyjnym i ontogenetycznym). Prezentacje wygłosili studenci z Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w

Poznaniu, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Łódzkiego, Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie.

Nagrody za najlepszy referat otrzymali: Joanna Ratajczak i Aleksandra John (1. miejsce; Wpływ typu mutacji i stanu odżywienia na długość życia osób chorych na mukowiscydozę), Tomasz Hadada (2. miejsce; Stan okołourodzeniowy, zachorowalność i umieralność dzieci z zakażeniem wewnątrzmacicznym w latach 1999-2000 oraz 2014-2015), Joanna Wysocka (3. miejsce; Metoda trójkąta Purkaita – czyli jak określać płeć na proksymalnym końcu kości udowej). Nagrody za najlepszy plakat przyznano studentom: Monika Głąbińska (1. miejsce; Kiedy mózg się w głowie nie mieści ... czyli o kraniostenozie słów kilka), Anna Wilma, Ewa Kotecka i Maja Lemiec (2. miejsce; Częstość występowania ostróg piętowych na przykładzie populacji historycznej) oraz Monika Dzierlińska (3. miejsce; W proch się nie obrócisz – niezwykle przypadek szczątków ciałopalnych z Białej). Nagroda specjalna organizatorów oraz nagroda specjalna Komitetu Naukowego za najlepszy referat została przyznana Panu Tomaszowi

Hadadzie. Nagroda specjalna Komitetu Naukowego za najlepszy plakat została przyznana zespołowi autorek: Anna Wilma, Ewa Kotecka i Maja Lemiec.

W dniu 28 kwietnia 2016 na Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu odbyło się zebranie członków Oddziału Wrocławskiego PTA. Podczas zebrania gość - **profesor Pavel Vařeka** z Uniwersytetu w Pilźnie wygłosił wykład „Archeologia XX wieku w Czechach - główne problemy badawcze”. Ponadto **dr Jacek Szczurowski** przedstawił pracę zespołu badawczego z Zakładu Antropologii Uniwersytetu Przyrodniczego „Mieszkańcy Górnych Łużyc - wyniki częściowe badań mikroregionu osadniczego Tormersdorf-Toporów”.

Od roku akademickiego 2015/2016 w Zakładzie Antropologii Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu organizowane są cykliczne spotkania z absolwentami biologii człowieka, którzy pracują w zawodzie. Cykl spotkań „Ścieżkami kariery...” ma na celu zapoznanie studentów kierunku biologia człowieka z przebiegiem kariery zawodowej antropologów. Dotychczas odbyły się trzy spotkania:

- grudzień 2015 - spotkanie dotyczyło zagadnień związanych z BHP: dr Marzena Stankowska (Szpital Wojskowy we Wrocławiu) i dr

Małgorzata Senator (własna działalność gospodarcza w zakresie BHP)

- luty 2016 - spotkanie dotyczyło zagadnień kryminalistycznych: dr Marta Lachowicz (kryminalistyka/m.in. grafologia) i mgr Katarzyna Kuźniarska (archeologia kryminalistyczna)
- maj 2016 - spotkanie dotyczyło najnowszych technologii wytwarzania i wykorzystywania protez w medycynie: mgr Aleksandra Romaniec (education manager, Johnson&Johnson)

W czerwcu 2016 planowane jest kolejne spotkanie - z czynnymi zawodowo policjantami.

W dniu 14 maja 2016 odbył się finał III. Dolnośląskiej Olimpiady Biologicznej. Współorganizatorem i gospodarzem był Wydział Biologii i Hodowli Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. W tegorocznej edycji wzięło udział 1525 gimnazjalistów ze 101 szkół z terenu całego Dolnego Śląska.

Finał III. Dolnośląskiej Olimpiady Biologicznej

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu: podczas wyborów na prodziekanów na kadencję 2016-2020 na Wydziale Biologii i Hodowli Zwierząt na Prodziekana ds. kierunków Biologia i Biologia człowieka ponownie została wybrana dr hab. Barbara Kwiatkowska, prof. UP z Zakładu Antropologii UPr. Serdecznie gratulujemy!

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu: podczas wyborów na prodziekanów na kadencję 2016-2020 na Wydziale Nauk o Sporcie na Prodziekana ds. Studenckich została wybrana **dr hab. Jadwiga Pietraszewska**, prof. AWF z Zakładu Antropologii Fizycznej AWF. **Prof. dr hab. Teresa Sławińska-Ochla** z Zakładu Antropokinetyki AWF została ponownie wybrana na stanowisko Prodziekana ds. Nauki na Wydziale Wychowania Fizycznego. Serdecznie gratulujemy!

Dnia 16 kwietnia 2016 na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu pożegnaliśmy **dr Jana Koniarka**, wieloletniego pracownika Zakładu Antropologii Polskiej Akademii Nauk.

ZAPROSZENIE DO PUBLIKOWANIA PRAC

Zakład Antropologii Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu zachęca do publikowania w oficjalnym czasopiśmie

Zakładu Monographs in Physica Anthropology (MPA). Przyjmowane do recenzji są publikacje z zakresu antropologii fizycznej i dziedzin pokrewnych, których duża objętość utrudnia publikowanie w innych czasopismach. Publikacja w formie elektronicznej (PDF) mogą być w języku angielskim lub polskim.

Więcej informacji znajdą Państwo pod adresem

<http://www.org.up.wroc.pl/antropologia/mpa/index.html>

Wybrane publikacje z Oddziału Wrocławskiego PTA

Lewandowski Z., The influence of changes in size and proportion of selected facial features (eyes, nose, mouth) on assessment of similarity between female faces. *Collegium Antropologicum*, 2015, 39(3): 675-684.

<http://www.collantropol.hr/antropo/issue/view/34>

Nowaczewska W., Kuźmiński Ł., Biecek P., Morphological relationship between the cranial and supraorbital regions in *Homo sapiens*. *American Journal of Physical Anthropology*, 2015, 156 (1): 110-124.

Nowaczewska W., Ziółkowski G., Dybała B., Internal morphology of the nonsyndromic prematurely fused sagittal suture in the human skull - A preliminary micro-CT study. *HOMO –*

Journal of Comparative Human Biology, 2015, 66: 399-413.

Nowaczewska W., Wiśniewski A., Cieślík A., Bonar M., Dąbrowski P., The Mystery of the Siemonia Skull (Poland) from the Paleolithic to the Middle Ages. In: *Forgotten Times and Spaces. New perspectives in paleoanthropological, paleoetnological and archeological studies* (eds. S. Sázelová, M. Novák, A. Mizerová). Institute of Archeology of the CAS, Brno & Masaryk University, 2015, p. 507-519.

Pawłowski B., Nowaczewska W., Origins of Homininae and Putative Selection Pressures Acting on the Early Hominins. In: *Handbook of Paleoanthropology*; Winfried Henke, Ian Tattersall (eds.), Berlin: Springer, 2015, p.1887-1918.

Ignasiak Z., Radwan-Oczko M., Rożek-Piechura K., Cholewa M., Skrzek A., Ignasiak T., Sławińska T. Analysis of the relationships between edentulism, periodontal health, body composition, and bone mineral density in elderly women. *Clinical Interventions in Aging*, 2016, 11: 351-356.

Dziękujemy za przekazane informacje Prof. dr hab. Pawłowi Bergmanowi, dr Zdzisławowi Lewandowskiemu, dr Wioletcie Nowaczewskiej, dr Agnieszce Tomaszewskiej, dr Pawłowi Dąbrowskiemu oraz innym osobom, które pośrednio przekazywały interesujące informacje.

Aleksandra Stachoń

ODDZIAŁ ŁÓDZKI

W dniu 27 stycznia 2016 roku odbyło się ogólne Zebranie Członków Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Antropologicznego. Podczas zebrania przeprowadzono wybory nowego Zarządu Oddziału Łódzkiego PTA na kadencję 2016-2020. Skład nowego zarządu:

- **dr hab. Wiesław Lorkiewicz, prof. nadzw. UŁ** –przewodniczący
- **dr hab. Aneta Sitek, prof. nadzw. UŁ** –wiceprzewodnicząca
- **dr Beata Borowska-Strugińska** – sekretarz
- **dr Iwona Rosset** – skarbnik

W dniu 17 marca 2016 w ramach „Spotkań antropologicznych” na zaproszenie Katedry Antropologii UŁ, Łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Antropologicznego oraz Sekcji Antropologicznej Studenckiego Koła Biologów „ANTROPOŁOWCY” wykład pt.

„Warunki życia i stan biologiczny ludności dorzecza Odry i Wisły w późnej starożytności i w średniowieczu” wygłosił **Prof. dr hab. Janusz Piontek**, dyrektor Instytutu Antropologii Wydziału Biologii, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wykład cieszył się ogromnym zainteresowaniem zarówno wśród

pracowników, jak i studentów Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska UŁ.

Niezmiernie miło nam poinformować, że w dniu 8 kwietnia 2016 roku na stanowisko Prorektora Uniwersytetu Łódzkiego ds. nauki, na kadencję 2016-2020, została wybrana **Prof. dr hab. Elżbieta Żądzińska** – Kierownik Katedry Antropologii UŁ. Pani Profesor serdecznie gratulujemy.

W dniach 16-23 kwietnia 2012 roku odbyła się organizowana przez Łódzkie Towarzystwo Naukowe XVI edycja Festiwalu Nauki, Techniki i Sztuki w Łodzi. W czasie trwania tegorocznej edycji festiwalu w dniu 20.04 br. został wygłoszony przez dr hab. Aneta Sitek, prof. nadzw. UŁ wykład "Epidemia otyłości - uboczny skutek ewolucji kulturowej czy naturalna konsekwencja ewolucji biologicznej człowieka". Ponadto **dr hab. Aneta Sitek, prof. nadzw. UŁ oraz dr Iwona Rosset** przeprowadziły warsztaty pt. "Zmierz kolor swojej skóry i włosów".

Udział w ważniejszych konferencjach krajowych i zagranicznych:

W dniach 11-13 kwietnia 2016 w Rogowie, odbyła się konferencja naukowa organizowana przez Samorząd

Doktorantów Politechniki Łódzkiej p.t.”VI Wyjazdowa Sesja Naukowa Doktorantów Politechniki Łódzkiej”. W ramach konferencji zespół autorów w składzie: Paulina Borówka, Dominik Strapagiel, Daniel Fernandes, Ron Pinhasi, Elżbieta Żądzińska, Ryszard Grygiel, Wiesław Lorkiewicz, zaprezentowała referat p.t.” New approach of analysis of ancient DNA sample derived from the inner ear part of human petrous bone using Next Generation Sequencing based on Neolithic individual”.

Studentki Sekcji Antropologicznej Studenckiego Koła Biologów „ANTROPOŁOWCY, Panie Joanna Pawłowska i Kamila Cyran uczestniczyły w XI Ogólnopolskiej Studenckiej Konferencji Antropologicznej : „Ewoluuje więc jestem...”, która odbyła się we Wrocławiu w dniach 15-17 kwietnia 2016 r., przedstawiając poster pt. „Atypowe obrzędy pogrzebowe na przestrzeni wieków na terenie Polski”.

W dniach 12-14 maja 2016 w Łodzi odbyła się konferencja naukowa organizowana przez doktorantów Uniwersytetu Łódzkiego p.t. „ II Ogólnopolska Konferencja Doktorantów Nauk o Życiu Bioopen”. W ramach konferencji zespół autorów w składzie: Paulina Borówka, Dominik Strapagiel, Wiesław Lorkiewicz zaprezentowała

poster p.t. „Choroby w pradziejach – nowe techniki i możliwości badań współczesnej paleopatologii”.

Wybrane publikacje z Oddziału Łódzkiego PTA

Bruzda-Zwiech A., Filipińska R., Borowska-Strugińska B., Żądzińska E., Wochna-Sobańska M. 2015. Caries Experience and Distribution by Tooth Surfaces in Primary Molars in the Pre-school Child Population of Lodz, Poland. *Oral Health & Preventive Dentistry*, 13, 6: 557-566.

Borowska-Strugińska B., Żądzińska E., Bruzda-Zwiech A., Filipińska R., Lubowiecka-Gontarek B., Szydlowska-Walendowska B., Wochna-Sobańska M. 2015. Prenatal and familial factors of caries in first permanent molars in schoolchildren living in urban area of Łódź, Poland. *HOMO - Journal of Comparative Human Biology*, doi: 10.1016/j.jchb.2015.12.002.

Sitek A., Rosset I., Żądzińska E., Kasielska-Trojan A., Nieskoromna-Jędrzejczak A., Antoszewski B. 2015. Skin color parameters and Fitzpatrick phototypes in estimating the risk of skin cancer: A case-control study in the Polish population. *Journal of the American Academy of Dermatology* (JAAD), doi: 10.1016/j.jaad.2015.10.022

Kliś K., Jarzebak K., Borowska-Strugińska B., Mulawa A., Żurawiecka M., Wronka I. 2015. Season of Birth Influences the Timing of First Menstruation. *American Journal of Human Biology*, Sep 8. doi: 10.1002/ajhb.22783.

Beata Borowska-Strugińska, 2015, Children's burials from the early medieval Radom (Site 4): Anthropological considerations. *Fasciculi Archaeologiae Historicae*, 28: 53-57

Rosset I., Strapagiel D., Sitek A., Majewska M., Ostrowska-Nawarycz L., Żądzińska E. 2016. Association of FTO and TMEM18 polymorphisms with overweight and obesity in the population of Polish children. *Anthropological Review* 79(1): 17–33.

Elżbieta Żądzińska, Aneta Sitek, Iwona Rosset. 2016. Relationship between pre-natal factors, the perinatal environment, motor development in the first year of life and the timing of first deciduous tooth emergence. *Annals of Human Biology*, 43: 25-33.

Sitek A., Rosset I., Żądzińska E., Kasielska-Trojan A., Neskromna-Jędrzejczak A., Antoszewski B. 2016. Skin color parameters and Fitzpatrick phototypes in estimating the risk of skin cancer: A case-control study in the Polish population. *Journal of the American Academy of Dermatology*, 1-8

Beata Borowska-Strugińska

ODDZIAŁ POZNAŃSKI

Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Antropologicznego ma trzech nowych członków. Należy podkreślić, że są to osoby młode: studenci i tegoroczni absolwenci Wydziału Biologii UAM, którzy swoje zainteresowania koncentrują na zagadnieniach związanych z biologią człowieka. Nowi członkowie to: Marta Bukowska, Marta Gwizdała, Magdalena Zdanowicz

W 2016 roku odbyły się dwa seminaria naukowe, na których prof. UAM, **dr hab. Katarzyna A. Kaszycka z Zakładu Ekologii Ewolucyjnej Człowieka Instytutu Antropologii UAM** wygłosiła referat pt. „Nowości z paleoantropologii. Czy z każdym nowym odkryciem naszego przodka należy wymieniać podręczniki?” i **dr hab. Julia Durzyńska, z Zakładu Wirusologii Molekularnej Instytutu Biologii Eksperymentalnej UAM** referat zatytułowany „Wirusy brodawczaka ludzkiego w kancerogenezie”

Członek poznańskiego oddziału PTA **dr hab. prof. AWF Dariusz Wieliński** został nowym rektorem Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, na kadencję 2016-2020. Prof. Dariusz Wieliński ma 52 lata. W 1988 r.

ukończył biologię ogólną ze specjalnością antropologia na Wydziale Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Doktoryzował się w 1993 na Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu w oparciu o pracę: *Przejawy dymorfizmu płciowego w budowie ciała i jego uwarunkowania u kandydatów na studia wychowania fizycznego w świetle badań wieloletnich*, której promotorem był Zbigniew Drozdowski. Stopień naukowy doktora habilitowanego nauk o kulturze fizycznej uzyskał w 2002 roku na podstawie rozprawy pt. „Komponenty ciała człowieka w aspekcie tradycyjnych i najnowszych metod badawczych.” Od 1988 roku jest pracownikiem Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, zatrudnionym w Katedrze Antropologii i Biometrii. W latach 2005-2008 pełnił funkcję prodziekana ds. studenckich na Wydziale Wychowania Fizycznego AWF w Poznaniu; w latach 2008-2012 był prorektorem ds. studiów.

Profesor Wieliński specjalizuje się w antropologii sportu i biometrii. Jego zainteresowania skupione są głównie wokół znaczenia czynnika morfologicznego w sporcie i wychowaniu

fizycznym, ze szczególnym uwzględnieniem roli komponentów ciała.

Wielu członków poznańskiego oddziału PTA pracuje w Instytucie Antropologii UAM. Czekają ich wielkie zmiany. Na stanowisko Dyrektora Instytutu jednogłośnie wybrana została **prof. dr hab. Izabela Makałowska**. Prof. Izabela Makałowska w 1987 roku ukończyła studia na Wydziale Biologii UAM uzyskując tytuł magistra w zakresie antropologii. Z Instytutem Antropologii była ściśle związana do roku 1992, pracując na etacie asystenta i broniąc pracy doktorskiej. Streszczając w kilku słowach życiorys naukowy prof. Izabeli Makałowskiej należy wspomnieć, że po uzyskaniu stopnia doktora nauk biologicznych w dziedzinie związanej z antropologią prof. Makałowska zainteresowała się biologią molekularną.

W latach 1993- 94 podjęła pracę i badania naukowe w Laboratorium Genetyki Medycznej Uniwersytetu McGill w Montrealu, w latach 1995-2001 w Narodowym Instytucie Zdrowia

w Bethesda w USA, a w latach 2001-2008 na Uniwersytecie Stanowym w Pensylwanii.

W roku 2007 wróciła do swojej Alma Mater, gdzie podjęła pracę w Instytucie Biologii Molekularnej i Biotechnologii. Prof. Izabela Makałowska jest autorem ponad 80 publikacji, z czego 60 w czasopismach indeksowanych w Web of Science (lista A). Wypromowała dwóch doktorantów, a obecnie jest promotorem lub opiekunem sześciu. Należy również wspomnieć, że prof. Izabela Makałowska jest laureatką licznych indywidualnych i zespołowych nagród Rektora UAM za osiągnięcia w pracy naukowej oraz nagrody ministra NiSW za wybitne osiągnięcia w opiece naukowej i dydaktycznej.

W grudniu 2015 roku Rada Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu podjęła uchwałę o nadaniu dr Anicie Szwed stopnia doktora habilitowanego

w obszarze nauk przyrodniczych, dziedzinie nauk biologicznych, dyscyplinie - biologia.

Szwed A. 2015. From menarche to menopause – family conditioning of the determinants of a woman's reproductive period, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2015

Magdalena Kosińska

ODDZIAŁ GDAŃSKI

Nowo wybrany Zarząd Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Antropologicznego:

Przewodnicząca - **prof. nadzw. dr hab. Barbara Duda**

Vice-przewodniczący - **prof. dr hab. Med. Marek Grzybiak**

Sekretarz - **dr Ewa Wójtowicz**

Skarbnik - **dr Aleksandra Pudło**

Oddział gdański PTA.

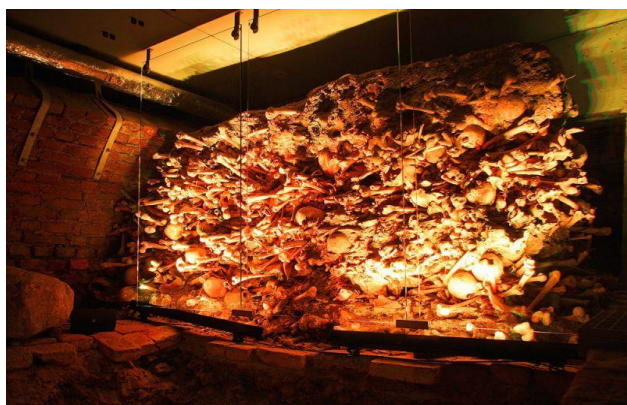
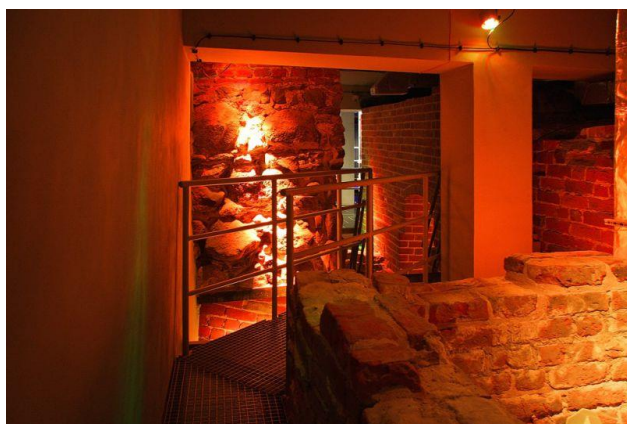
Muzeum Archeologiczne w Gdańsku otrzymało dofinansowanie w ramach projektu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „DZIEDZICTWO KULTUROWE 2016”, wniosku pt. „Opracowanie archeologiczne i antropologiczne wyników badań nowożytnych ossuariów w Gdańsku, wraz z wydaniem publikacji”.

Zadanie ma na celu opracowanie interdyscyplinarne dziedzictwa archeologicznego zachowanego w

postaci ossuariów, odkrytych przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, podczas badań archeologicznych przy Placu Dominikańskim w Gdańsku w latach 2009-2011.

Zachowane ossuaria w centrum miasta mogą się okazać niezwykle cennym źródłem wiedzy o mieszkańcach i ich zwyczajach, zatem opracowanie archeologiczne oraz historyczne pozwoli na scharakteryzowanie pochówków zbiorowych na tle działalności klasztoru i miasta. Natomiast zawarty w nich materiał szkieletowy zostanie poddany badaniom antropologicznym. Liczna kolekcja kości będzie podstawą do odtworzenia struktury biologicznej mieszkańców Gdańska w okresie nowożytnym.

Zachowana część jednego z ossuarium jest włączona w projekt wystawy w Piwnicy Romańskiej - Oddziału Muzeum Archeologicznego w Gdańsku.

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku 29 kwietnia br. otworzyło niezwykle interesującą wystawę na temat obuwia historycznego pt. „Każdy krok zostawia ślad”. Obuwie historyczne ze zbiorów Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, której kuratorami są Beata Ceynowa i Ewa Trawicka.

Wystawa pokazuje zmiany, jakie zachodziły we wzornictwie i technikach produkcyjnych butów na przestrzeni kilku stuleci. Moda ta, podobnie jak moda odzieżowa, była bardzo dynamiczna, absorbująca trendy z różnych, często bardzo odległych, części Europy. Podstawowa rola obuwia, jaką była ochrona stóp przed chłodem i wilgocią, począwszy od średniowiecza, zaczęła maleć na rzecz większej efektowności wizualnej, podkreślającej status społeczny właściciela. To w tym okresie pojawiają się bogato dekorowane różnymi technikami buty ochronne i zupełnie niepraktyczne w użytkowaniu buty cracoves z monstrualnie wydłużonym noskiem. Zjawisko to pogłębia się w kolejnych stuleciach, czego przykładem mogą być karykaturalnie poszerzone w dwa rogi przyszwyy w butach „rogatych” z XVI wieku. Wędrowkę po historii mody obuwniczej kończy prezentacja butów XVIII-wiecznych, których fason, na nieodzownym obcasie, stał się inspiracją na kolejne dwa stulecia.

Na wystawie został zaprezentowany również poster dotyczący chorobowych deformacji stóp i wad postawy na podstawie analizy charakterystycznych zniekształceń i śladów zużycia butów historycznych.

Wystawa jest czynna do 15 grudnia 2016 roku.

Archiwum MAG

Ewa Wójtowicz

ODDZIAŁ SZCZECIŃSKI

W styczniu odbyło się zebranie sprawozdawczo-wyborcze Szczecińskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Antropologicznego. W części sprawozdawczo-wyborczej wysłuchaliśmy sprawozdań ustępującego Zarządu:

- sprawozdanie z działalności Szczecińskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Antropologicznego za lata 2012 – 2015 przedstawiła przewodnicząca Oddziału dr Iwona Teul

- sprawozdanie z działalności finansowej Szczecińskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Antropologicznego za lata 2012 – 2015 przedstawiła dr Ewa Rębacz –Maron skarbnik Oddziału.

W wyniku przeprowadzonego głosowania udzielono absolutorium ustępującemu Zarządowi oraz dokonano wyboru nowych władz na kadencję 2016 - 2020:

- Przewodnicząca - **dr n med. Iwona Teul** PUM z Zakładu Anatomii Prawidłowej i Klinicznej
- Sekretarz – **dr Monika Chudecka** z Zakładu Anatomii Funkcjonalnej Człowieka i Biometrii Uniwersytet Szczeciński
- Skarbnik – **dr Ewa Rębacz-Marón** z Katedry Zoologii Kręgowców i Antropologii Uniwersytet Szczeciński

Na styczniowym zebraniu sprawozdawczo-wyborczym ustalono, że z rozpoczęciem kadencji nowego Zarządu siedzibą Oddziału będzie Pomorski Uniwersytet Medyczny, miejsce pracy wybranego Przewodniczącego i większości Członków, a locum naszych spotkań i zebrań Oddziału Szczecińskiego PTA będzie Zakład Medycyny Sądowej.

W marcu **dr Iwona Teul**, wiceprzewodnicząca Komitetu Organizacyjnego XLVI Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej PTA, omówiła stan przygotowań do konferencji. Na kwietniowym spotkaniu członków Oddziału PTA Szczecińskiego zatwierdzono I Komunikat na XLVI Konferencję PTA w Szczecinie, który został wysłany do sekretarza PTA dr Beaty Cienkosz-Stepańczak, a następnie rozesłany do wszystkich Członków naszego Towarzystwa Antropologicznego.

Udział członków oddziału szczecińskiego w konferencjach naukowych

11-12 marca 2016 **dr hab. n med. A. Gawlikowska –Sroka**, **dr E. Dzięciołowska –Baran**, **mgr M. Mularczyk**, **dr E. Rębacz –Marón**, **dr K. Michnik** uczestniczyli w I

Międzynarodowej Konferencji Naukowej we Wrocławiu poświęconej problemom odżywiania człowieka i żywności od najdawniejszych czasów do współczesności – „Człowiek - żywność – zdrowie”.

20-21 maja **dr Andrzej Ossowski i mgr Marta Kuś** uczestniczyli w konferencji Haploid Markers 2016. Update on DNA variation w Berlinie.

13 maja na zaproszenie Muzeum Pojezierza Myśliborskiego z okazji NOC MUZEÓW - Myślibórz 2016 **dr Iwona Teul** wygłosiła prelekcję pt.: ”Nie wszystkich umrę, czyli czytanie historii człowieka z kości”

Zaś 14 maja w ramach Europejskiej Nocy Muzeów na zaproszenie Muzeum Templariuszy w Chwarszczanach w sali muzeum **dr Iwona Teul** z archeologiem **dr Przemysławem Kołosowskim** wygłosiła prelekcji „Badania cmentarzyska templariuszy i joannitów dworu zakonnego w Rurce koło Chojny”

9 czerwca 2016 r. w Pałacu Prezydenckim w Warszawie odbyła się uroczystość ogłoszenia kolejnych 22 nazwisk ofiar terroru komunistycznego i niemieckiego, w której uczestniczyli członkowie Oddziału Szczecińskiego PTA wchodzący w skład Polskiej Bazy Genetycznej Ofiar Totalitaryzmów ze

Szczecina dr Andrzej Ossowski, dr Iwona Teul i dr Marta Kuś.

Dr hab. n med. Iwona Teul na konferencji.

Program i działanie PBGOT ma na celu przywrócenie godności poległym oraz odnalezienie zaginionych bohaterów. W imieniu kierownika dr Andrzeja Ossowskiego i wszystkich członków PBGOT przekazuję nasz apel. Jeśli Twój bliski zaginął? Został zamordowany w wyniku działań wojennych 1939-1945 lub padł ofiarą komunistycznego terroru w latach 1944-56, a miejsce jego pochówku pozostaje nieznane, Polska Baza Genetyczna Ofiar Totalitaryzmów czeka na materiał genetyczny. Wszyscy chętni do przekazania materiału genetycznego proszeni są też o kontakt z organizatorami pod nr tel. +48 91 484 98 73 lub e-mail: pbgotpum@sci.pum.edu.pl.

Członkowie PBGOT: dr n med. Jarosław Piątek, mgr inż. Marta Kuś, dr n med. Iwona Teul, dr n med. Andrzej Ossowski, dr n med. Grażyna Zielińska, mgr inż. Katarzyna Jąłowińska, mgr Maria Szargut i mgr Marlena Bykowska.

Uprzejmie informujemy, że w dniu 21 czerwca 2016 roku na Radzie Wydziału odbyła się obrona pracy doktorskiej **mgr inż. Marty Kuś**, doktorantki w Zakładzie Genetyki Sądowej PUM w Szczecinie, na podstawie dysertacji *pt.: „Algorytm postępowania w przypadkach identyfikacji genetycznej ofiar zbrodni systemów totalitarnych oparty na procedurach identyfikacji ofiar katastrof masowych”*

Promotor: **prof. dr hab. n. med. Mirosław Parafiniuk**, Promotor pomocniczy: **dr n. med. Andrzej Ossowski**

Recenzenci: **dr hab. n. med. Renata Jacewicz**, **prof. dr hab. n. med. Paweł Krajewski**

Ważniejsze publikacje Oddziału PTA w Szczecinie

Aleksandra Gawlikowska-Sroka, Edyta Dzieciółowska-Baran, Jacek Szczurowski: Ocena nawyków żywieniowych studentów polskich pierwszego roku medycyny. *Pomeranian J. Life Sci.* 2015, t. 61, nr 2, s. 186-190

Edyta Dzieciółowska-Baran, Aleksandra Gawlikowska-Sroka, Maciej Mularczyk: Diseases of the upper respiratory tract in preschool and school age children in ambulatory ear nose throat practice. *Adv. Exp. Med. Biol.* 2015, vol. 873, s. 35-41.

Marta Kuś, Andrzej Ossowski, Grażyna Zielińska. Comparison of three different DNA extraction methods from a highly degraded biological material. *J. Forensic Leg. Med.* 2016 : vol. 40, s. 47-53

Andrzej Ossowski, Marta Kuś, T. Kupiec, M. Bykowska, Grażyna Zielińska, M. E. Jasiński, A. L. March: The Polish Genetic Database of Victims of Totalitarianisms. *Czasopismo: Forensic Sci. Int.* 2016, vol. 258, s. 41-49.

Iwona Teul

KOMUNIKAT I

Szanowni Członkowie Honorowi PTA,

Koleżanki i Koledzy,

w imieniu Oddziału Szczecińskiego PTA, Katedry Medycyny Sądowej, Zakładu Genetyki Sądowej i Zakładu Anatomii Prawidłowej i Klinicznej PUM mamy zaszczyt i przyjemność zaprosić Państwa do udziału w wyjątkowym spotkaniu naukowym, którym będzie

XLVI Ogólnopolska Konferencja Naukowa PTA w Szczecinie.

Termin spotkania 13 – 15 września 2017 roku.

„*Non omnis moriar*”...antropologia i medycyna w służbie historii i przyszłości badań człowieka.

Miejsce konferencji: sale budynku Rektoratu PUM w Szczecinie, ul. Rybacka 1.

Sesje tematyczne: Ontogeneza, Ewolucja człowieka, Biologia populacji pradziejowych, Paleopatologia, Odontologia, Biodemografia, Antropologia kliniczna, Antropologia medyczna, Antropologia sądowa i genetyka sądowa, Ergonomia, Antropomotoryka, Antropologia w sporcie i wychowaniu fizycznym, Antropologia żywienia, Nowe techniki w badaniach antropologicznych, Varia (tematyka nie mieszcząca się w wymienionych)

Daty zgłoszeń:

Termin nadsyłania zgłoszeń w uczestnictwie w konferencji: **do 30 października 2016**

Termin nadsyłania streszczeń prezentacji konferencyjnych: **do 31 stycznia 2017**

Do 15 marca 2017 informacja o przyjęciu (lub nie) prezentacji konferencyjnej

Termin wniesienia opłaty konferencyjnej do 15 kwietnia 2017

Adres do korespondencji: Szczeciński Oddział Polskiego Towarzystwa Antropologicznego

ul. Powstańców Wielkopolskich 72; 70-111 Szczecin; tel.: 914661481 fax: 914661481

e-mail: pta2017@pum.edu.pl lub anatomia@pum.edu.pl (z tytułem PTA 2017)

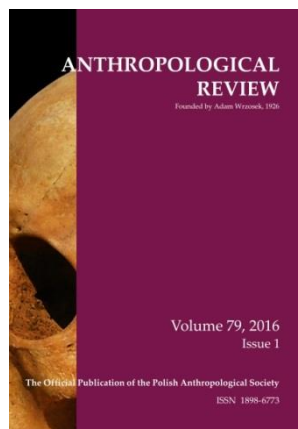
W drugim komunikacie (we wrześniu) prześlemy informacje o miejscach zakwaterowania, wysokości opłaty konferencyjnej i regulaminie streszczeń prezentacji ustnych i posterów. Wszelkie informacje można uzyskać na stronie internetowej PTA.

dr hab. n. med. Iwona Teul

dostępny www.degruyter.com/view/j/anre www.ptantropologiczne.pl

**Zapraszamy do publikowania w Anthropological Review, najstarszym i najlepszym
polskim czasopiśmie antropologicznym!**

ZESZYT 1

Abstracted/Indexed by: Abstracts in Anthropology; CABI - Global Health; EBSCO Discovery Service; ERIH PLUS; Elsevier - SCOPUS; Index Copernicus (Medical Science Int.); ProQuest - Biological Sciences Journals; ProQuest - Health and Medical Complete; Thomson Reuters - Zoological Record; Ulrich's Periodicals Directory/ulrichsweb; WorldCat (OCLC)

Palaeopathology and its relevance to understanding health and disease today: the impact of the environment on health, past and present

Charlotte Ann Roberts

Association of FTO and TMEM18 polymorphisms with overweight and obesity in the population of Polish children

Iwona Rosset, Dominik Strapagie, Aneta Sitek, Małgorzata Majewska, Lidia Ostrowska-Nawarycz, Elżbieta Żądzińska

Detecting overweight and obesity among young Syrian boys based on skinfold thickness

Mahfouz Al-Bachir, Hussam Ahmadi

Predictive equations for height estimation using knee height of older Bengalees of Purba Medinipur, West Bengal, India

Binoy Kuiti, Kaushik Bose

Sex determination from femora in late antique sample from Eastern Adriatic coast (Salona necropolis)

Ivan Jerković, Željana Bašić, Ivana Kružić, Šimun Anđelinović

Two cases of osteoid osteoma in skulls dating from the 13–14th centuries from St. Elisabeth's Church in Wrocław, Poland

Aleksandra Gawlikowska-Sroka, Barbara Kwiatkowska, Jacek Szczurowski, Stanisław Gronkiewicz, Paweł Dąbrowski

A Companion to Medical Anthropology

Elżbieta Żądzińska

ZESZYT 2

Abstracted/Indexed by: Abstracts in Anthropology; CABI - Global Health; EBSCO Discovery Service; ERIH PLUS; Elsevier - SCOPUS; Index Copernicus (Medical Science Int.); ProQuest - Biological Sciences Journals; ProQuest - Health and Medical Complete; Thomson Reuters - Zoological Record; Ulrich's Periodicals Directory/ulrichsweb; WorldCat (OCLC)

90 years of the Polish Anthropological Society and Anthropological Review: a success story

Maria Kaczmarek

Contemporary views on human aging and longevity

Piotr Chmielewski, Krzysztof Boryslawski, Bartłomiej Strzelec

The relationship between latitudinal light variation and orbit and cranial size in humans

Alice Short

Discriminative grandparental investment – the impact of grandchild's gender and sociodemographic parameters

Sylvia Kirchengast and Beatrix Putz

Body composition of Slovak midlife women with cardiovascular complications

Darina Drozdová, Zuzana Danková, Veronika Čerňanová, Daniela Siváková

The relationship between facial morphology, body measurements and socio-economic factors

Marie Jandová, Petra Urbanová

Morphological optimization of female combat sports athletes as seen by the anthropologists

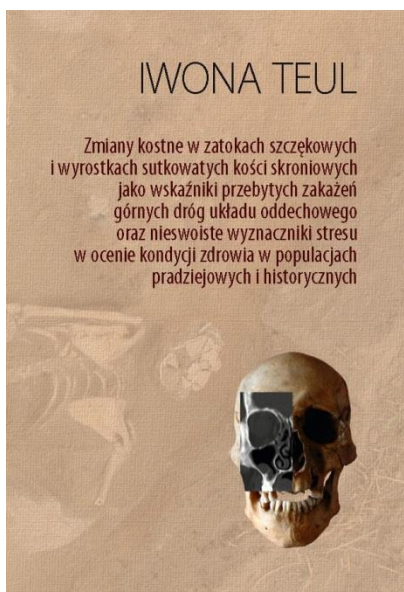
Anna Burdukiewicz, Jadwiga Pietraszewska, Justyna Andrzejewska, Aleksandra Stachoń

No effect of birth month or season on height in a large international sample of adults

Robin S.S. Kramer

The Invaders. How Humans and Their Dogs Drove Neanderthals to Extinction

Anna Maria Kubicka

Iwona Teul

**Zmiany kostne w zatokach
szczękowych i wyrostkach sutkowatych
kości skroniowych jako wskaźniki
przebytych zakażeń górnych dróg
układu oddechowego oraz nieswoiste
wyznaczniki stresu w ocenie kondycji
zdrowia w populacjach pradziejowych i
historycznych**

Wydawnictwo Pomorskiego Uniwersytetu
Medycznego w Szczecinie, 2015
ISBN 978-83-64906-01-5

Monografia stanowi dobrze udokumentowane opracowanie wielu lat studiów tematu i własnych badań licznych materiałów. Jest efektem specjalistycznych badań 537 czaszek pochodzących z serii szkieletowych reprezentujących okres prehistoryczny i 4 okresy historyczne. Ta obszerna rozprawa naukowa składa się, wraz z aneksem, z 11 rozdziałów napisanych spójnym i dobrym językiem. W

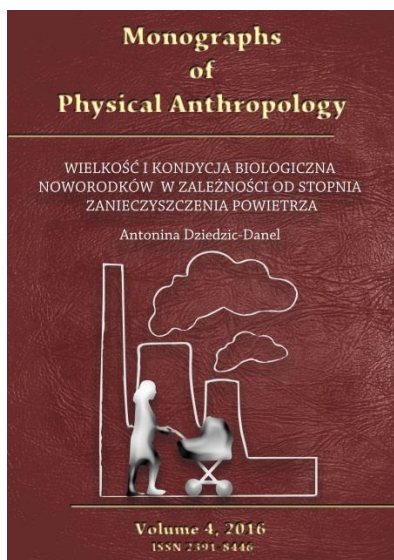
moim odczuciu stanowi pełny, kompletny zbiór wiedzy na temat patologicznych zmian w zatokach szczękowych i wyrostkach sutkowatych kości skroniowych i ma dużą wartość naukową. Ze względu na systematyczne podejście metodologiczne oraz szerokie ramy czasowe wykorzystanego materiału rozprawę należy uznać za oryginalną i nowatorską. Wstęp zawiera 36 stron tekstu i jest podzielony na 3 główne rozdziały oraz 11 podrozdziałów. Taki podział tekstu uważam za bardzo cenny ze względu na wieloaspektowość rozprawy i niewątpliwie podnosi wartość pracy. Za niezwykle ważne uważam rozważania Autorki, w pierwszej części Wstępu odnoszące się do historii ewolucyjnej człowieka i przedstawienie na jej tle problemów będących głównym celem rozprawy. Dalsze części Wstępu w sposób wszechstronny, kompetentny i systematyczny przybliżają potencjalnemu czytelnikowi zagadnienia związane z anatomią, fizjo- i patofizjologią, epidemiologią oraz metodologią zatok szczękowych i wyrostków sutkowatych kości skroniowej u człowieka. Opis ten wzbogacony jest o wyniki badań na zwierzętach, co uważam na cenne uzupełnienie. Całość opisu wzbogacona jest stosownymi zdjęciami.

Założenie i cele pracy są sformułowane prawidłowo i w pełni odzwierciedlają zakres wykonanych badań przez Autorkę. Materiał badawczy był wystarczająco liczny do realizacji celów rozprawy. Ważną zaletą materiału jest jego

rozpiętość czasowa, obejmująca czasy neolitu oraz czasy historyczne, aż do XIX wieku. Uważam, że jest to wielką zaletą rozprawy, decydującą o dużej wartości i znaczeniu pracy. Wszystkie serie szkieletowe i odpowiednie stanowiska zostały wyczerpująco opisane, a ich podstawowa charakterystyka została przedstawiona w stosownych tabelach. Metodyka badań opisana jest prawidłowo i w pełni pokrywa się z metodami stosowanymi w tej dziedzinie badań. Zastosowane metody oraz kryteria i definicje poszczególnych stopni zmian kostnych zostały należycie opisane i przedstawione na rycinach. Wyniki są bardzo obszernie opisane w podziale na poszczególne zależności. Dodatkowo są uzupełnione wynikami podobnych badań innych autorów. Dyskusja jest bardzo obszerna i Autorka niezwykle szczegółowo interpretuje uzyskane wyniki opierając się na bardzo bogatej literaturze. Ze względu na bardzo dużą liczbę założeń i celów

badawczych Autorka podzieliła dyskusję na kilka podrozdziałów i wyodrębniła interpretację poszczególnych wyników. Wyniki omawianej monografii i dyskusja w niej przedstawiona dają podstawy do dalszych rozważań tego rodzaju i niosą cechy oryginalnego, istotnego wkładu do nauki. Opisane w Monografii badania paleopatologiczne pozwalają na zrozumienie pochodzenia chorób i wzajemnego przystosowania się ludzi i patogenów w aspekcie medycyny ewolucyjnej co pozwala na prognozowanie epidemiologii i przygotowanie skutecznego podejścia do zwalczania chorób, szczególnie w aspekcie zdrowia publicznego.

Prof. dr hab. Sławomir Koziół

Antonina Dziedzic-Danel

**Wielkość i kondycja biologiczna
noworodków w zależności od stopnia
zanieczyszczenia powietrza.**

Monographs of Physical Anthropology,
vol. 4 (ISSN: 2391-8446); 30 czerwca 2016

Zapraszamy do lektury publikacji,

<http://mpa.up.wroc.pl>

Dariusz Nowakowski (red. MPA)

Streszczenie

Podjęte zagadnienie badawcze miało na celu monitoring skutków zdrowotnych, dla organizmu płodu a w konsekwencji noworodka, narażenia matki podczas ciąży na zanieczyszczenia powietrza. Analizą objęto noworodki rybnickie urodzone żywo w latach 1992 – 1994, z ciąż pojedynczych, których matki były zameżne i deklarowały jako stałe miejsce zamieszkania miasto Rybnik (woj. śląskie). W przeprowadzonych badaniach wykonano kompleksową oceną wpływu

zanieczyszczeń atmosferycznych na cztery wymiary wielkości urodzeniowej noworodków (tj. masę ciała, długość ciała, obwód głowy i obwód klatki piersiowej). Zmienne opisujące zanieczyszczenie powietrza takie jak: całkowity pył zawieszony (TSP), dwutlenek siarki (SO₂) i azotu (NO₂) oraz metale (Pb, Cu, Mn) włączono do modelu jako czynniki reprezentujące mieszaninę substancji, charakterystycznych dla danego stanu atmosfery. Ocena skumulowanych efektów zanieczyszczenia powietrza, dokonana została na podstawie analizy czynnikowej, stanowiącej nowe, dotychczas niestosowane podejście w badaniach tego typu. Ocenę narażenia środowiskowego matki uzupełniły dane pochodzące z przestrzennego modelowania rozkładu poziomu zanieczyszczeń (opadu pyłu) za pomocą aplikacji systemu informacji geograficznej (GIS).

Zanieczyszczenie powietrza było istotnym czynnikiem redukującym wielkość urodzeniową noworodków (tj. masę i długość ciała, obwód głowy, obwód klatki piersiowej). Oddziaływania zanieczyszczeń powietrza na wielkość urodzeniową były zależne od okresu ciąży oraz pory roku, w którym matka narażona była na ich wpływ. Dla cechy masa ciała pierwszy trymestr stanowił tzw. okres krytyczny. Z kolei dla pozostałych zmiennych opisujących wielkość urodzeniową (tj. dla długości ciała oraz obwodu głowy i klatki piersiowej) – cały okres ciąży wykazywał wrażliwość na szkodliwe wpływy zanieczyszczeń atmosferycznych.

Noworodki, u których pierwszy trymestr rozwoju płodowego w całości przebiegał w sezonie zimowym osiągały istotnie mniejsze wymiary urodzeniowe w porównaniu z dziećmi, których rozwój przypadł na miesiące letnie.

Przestrzenne modelowanie zanieczyszczeń powietrza techniką GIS i określanie indywidualnie dla każdej matki wartości stężeń zanieczyszczeń jest optymalną, precyzyjną i wysoce przydatną techniką w badaniach epidemiologii środowiskowej. Metoda ta może przyczynić się do dokładnego (nawet w skali miasta) określenia terenów szczególnie

zagrożonych negatywnymi efektami zanieczyszczeń powietrza. Wnioski płynące z takich analiz powinny mieć bezpośredni wpływ na kształtowanie lokalnych jak i krajowych strategii prozdrowotnych czy też architektoniczno-urbanistycznych związanych np. z projektowaniem terenów zieleni miejskiej, czy wyborem lokalizacji terenów pod zabudowę mieszkaniową.

Antonina Dziedzic-Danel

W czerwcu 2016 r. została uruchomiona nowa domena funkcyjna

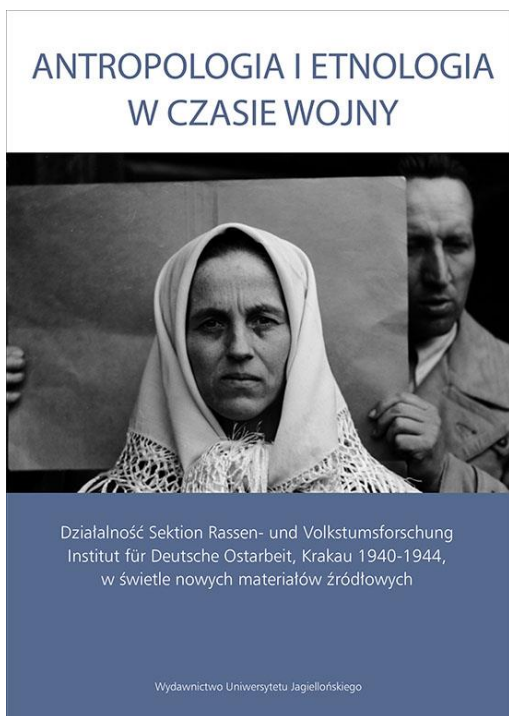
***Monographs of Physical Anthropology* (ISSN: 2391-8446):**

<http://mpa.up.wroc.pl>,

**domena: *<http://www.up.wroc.pl/antropologia/mpa> funkcjonować
będzie równolegle.***

Redakcja MPA zaprasza wszystkich zainteresowanych problematyką antropologiczną i nauk pokrewnych do lektury oraz do publikacji monografii.

Dariusz Nowakowski (red. MPA)

red. Małgorzata Maj

Antropologia i etnologia w czasie wojny

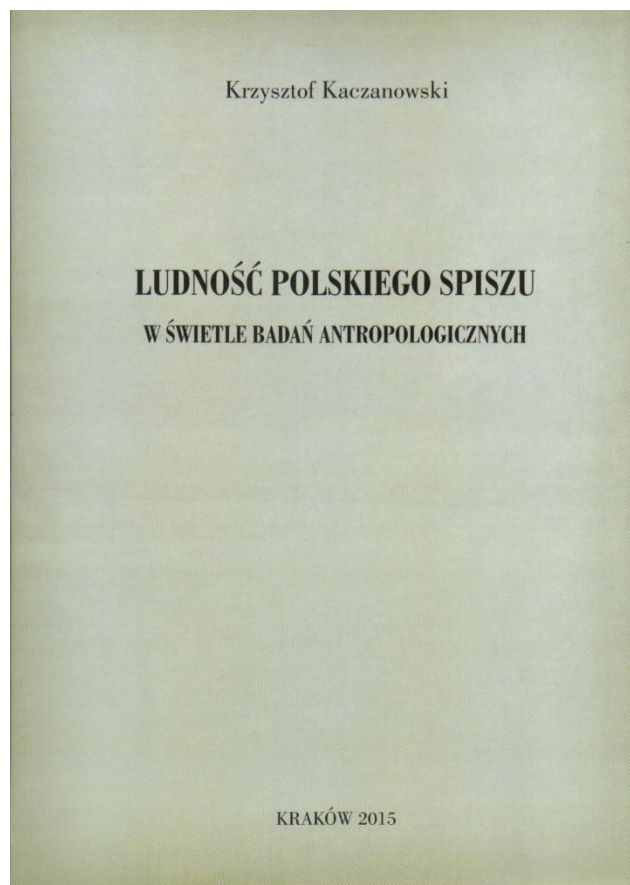
Działalność Sektion Rassen- und
Volkstumsforschung Institut für Deutsche
Ostarbeit w świetle nowych materiałów
źródłowych

ISBN: 978-83-233-3879-6

Po lekturze tego obszernego i -
niejako wbrew tytułowi - pasjonującego
opracowania nie mam wątpliwości, że

stanowi ono wielkie naukowe osiągnięcie. Po pierwsze, Autorom i Autorkom udało się wypracować takie podejście do delikatnej materii dziedzictwa IDO, jakie każe w sposób chłodny (ale nie do końca zdystansowany) przyjrzeć się zarówno dziejom pewnej instytucji, jak i uwikłaniu w jej prace wielu osób. To, że placówka została powołana do życia w mrocznych czasach, w dodatku przez Hansa Franka, nie powinno z góry umieszczać jej wyłącznie w kontekście kolejnego przykładu hitlerowskiej propagandy i zdegenerowanej nauki. W dorobku IDO udało się „odcedzić” to, co naukowe, od tego, co naukowe być nie mogło. Po drugie, wspomniana już wcześniej kompetencja opracowań sprawia, że ma się zaufanie do sposobów przedstawiania i interpretacji dostępnego materiału, który zresztą ciągle jest poddawany kolejnym weryfikacjom. Ta publikacja to jeszcze nie finalny efekt kilkuletnich badań i kwerend, ale przystanek, ważny, na drodze do dalszych prac, co wielokrotnie jest w książce sygnalizowane. Stanowi więc ona przykład work in progress.

Z recenzji
prof. dr. hab. Wojciecha Burszty

Krzysztof Kaczanowski

**Ludność polskiego Spiszu w
świecie badań antropologicznych**

Kraków 2015

ISBN 978-83-936763-8-5

Treści monografii dotyczą wyodrębnionego geograficznie i kulturowo obszaru. Biorąc pod uwagę, że zmiany są stałym elementem współczesnego życia społecznego – treści przedstawione w monografii urastają do rangi wielkiego naukowego znaczenia. Pozwalają na refleksję nad morfologią i społecznymi losami ludności Spiszu jako przykładu jednego z bardzo niewielu kulturowych i

biologicznych izolatów. Obfite dane morfologiczne i antroposkopijne ludności Spiszu stanowią unikatowe dane źródłowe. Obserwacja ich zmian w czasie pozwoli na diagnozę i zrozumienie kulturowych i społecznych przemian zachodzących na przełomie dwudziestego i dwudziestego pierwszego wieku. Monografia jest przykładem klasycznej pozycji piśmienniczej niezbędnej dla antropologów, etnografów i socjologów.

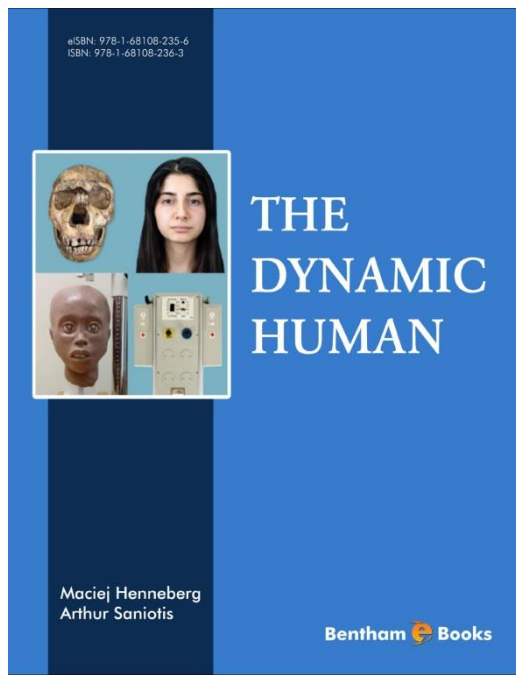
Z recenzji

Prof. dr hab. Jadwiga Charzewskiej

Badacze końca XIX i I połowy XX wiek stawiali pytanie jacy są i kim są mieszkańcy różnych regionów Polski...Recenzowane studium poświęcone Spiszowi, również zawiera takie pytanie – i udziela na nie w sposób rzeczowy i szczegółowy odpowiedzi – jaka jest dorosła ludność Polskiego Spiszu w ujęciu badań populacyjno-genetycznych...Pragnę podkreślić znaczącą wartość naukową recenzowanej monografii, jej historyczny aspekt staje się ważnym źródłem danych do dalszych badań biologicznych, międzypokoleniowych przemian zachodzących w czasie na terenie Polski...

Z recenzji

Prof. dr hab. Joachim Cieřlika

**Maciej Henneberg,
Arthur Saniotis**

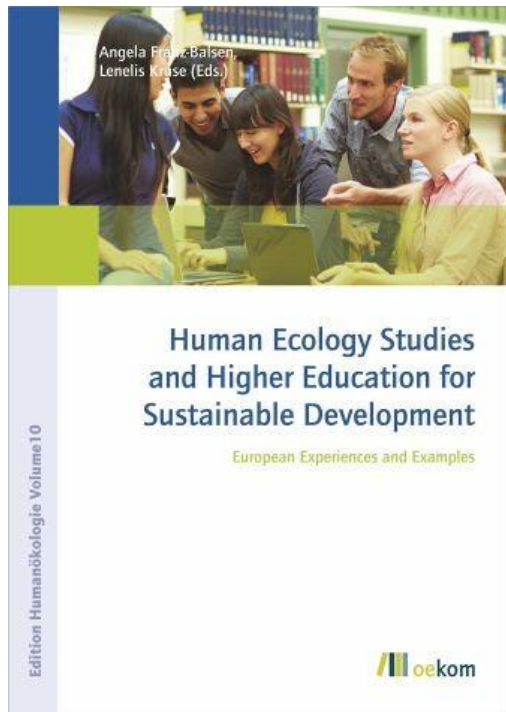
The Dynamic Human

DOI: 10.2174/97816810823561160101

ISBN: 978-1-68108-235-3

The natural world can be viewed as a continuously changing complex system comprising variable units that do not conform to any stable plan. Within this framework, human evolution is not the story of the past that created Homo sapiens and then handed this account over to written history. It is the ongoing process that shapes us now and will shape us in the future, body and mind. We must understand it in order to survive and be able to direct it to our advantage. The Dynamic Human presents a general theory of how humans function as a multi-

individual system embedded in the natural world. The authors employ a unified approach of systems theory to outline forces that direct ongoing human evolution and produce its outcomes in terms of the past, present and future. Readers will find a perspective on the human place in nature, through a brief account of the past human evolution over 10 million years ago, a discussion of the earliest appearance of humans some 2 million years ago, and a description of the mechanisms of the changes in the gene pool of humans from generation-to-generation. Understanding the forces involved in these mechanisms (physical and mental growth and development) may allow us to understand human evolution better. The Dynamic Human presents a simplified perspective on human evolution for all readers interested in a discourse on the origins, nature and future of human beings.

**Angela von Franz-Balsen
Lenelis Kruse**

**Human Ecology Studies and
Higher Education for Sustainable
Development. European
Experiences and Examples**

ISBN: 978-3-86581-299-5

Higher Education for Sustainable Development (HESD) and Human Ecology (HE) Studies both focus on the interrelationships between people and the environment. Both approaches represent innovative academic cultures that aim at qualifying future professionals and decision-makers. Nevertheless, potential synergies between HESD and HE Studies have not yet been explored. Examples of curriculum development at European universities illustrate the barriers, the progress, and the innovative potential of HE Studies and of HESD, while the presentation of student initiatives for sustainable development in higher education testifies the political commitment of today's students. The objective of this compilation is to stimulate European exchange and cooperation. One of the major insights is that the joining of forces between HE Studies and HESD is overdue. Sharing the same aims, the two approaches could complement each other and provide valuable experiences for more sustainability in higher education policies - against the backdrop of the UN-Decade of Education for Sustainable Development (2005 -2014) and the post-2015 agenda.